

ถาม-ตอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้

1. หนี้คืออะไร

หนี้คือความผูกพันในกฎหมายระหว่างบุคคล ฝ่ายหนึ่งเรียกว่าเจ้าหนี้ มีความชอบธรรมที่จะบังคับบุคคล อีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าลูกหนี้ให้จำต้องส่งมอบทรัพย์สิน ทำการ หรือ งดเว้นการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้

ตามความหมายดังกล่าวนี้ หนี้จึงมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

(1) ต้องมีเจ้าหนี้ และลูกหนี้ หมายความว่า หนี้หรือสิทธิเหนือบุคคลนี้ ต้องมีคู่กรณี 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิ (เจ้าหนี้) อีกฝ่ายหนึ่งตกอยู่ในหน้าที่จะต้องชำระหนี้ (ลูกหนี้) บุคคลผู้เป็นฝ่ายในหนี้นั้นอาจจะเป็นบุคคลสองคนหรือกว่านั้นขึ้นไปก็ได้ อาจจะเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล อีกทั้งไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเรื่องผูกพันกันระหว่างบุคคล 2 คนเท่านั้น อาจมีบุคคลหลายคนเป็นเจ้าหนี้ร่วมอยู่ฝ่ายหนึ่ง และมีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้ร่วมอยู่อีกฝ่ายหนึ่งก็ได้

(2) ต้องมีความผูกพันในกฎหมายอันก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ในเรื่องหนี้ ในบางกรณีก็เป็นความผูกพันที่ก่อให้เกิดประโยชน์แลกเปลี่ยนต่างตอบแทนซึ่งกันและกันในระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ เช่น สัญญาซื้อขาย แลกเปลี่ยน เช่าทรัพย์สิน จ้างแรงงาน จ้างทำของ เป็นต้น แต่ในบางกรณีความผูกพันระหว่างคู่กรณีในมูลหนี้นั้นหากก่อให้เกิดประโยชน์แลกเปลี่ยนต่างตอบแทนกันไม่ เพราะคู่กรณีในมูลหนี้หนึ่งฝ่ายหนึ่งมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งทำการชำระหนี้ แต่ไม่มีหน้าที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งเป็นการตอบแทน เช่น สัญญาถืม ผ่ากทรัพย์สิน และตัวแทนโดยไม่มีบำเหน็จ เป็นต้น

(3) ต้องมีวัตถุแห่งหนี้ อันหมายความว่าถึงข้อกำหนดว่า ลูกหนี้จะต้องปฏิบัติการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อย่างไร กล่าวคือ ด้วยทำการหรืองดเว้นทำการ หรือโอนกรรมสิทธิ์ส่งมอบทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งแก่เจ้าหนี้

2. หนี้ที่มีประโยชน์ต่างตอบแทน กับหนี้ที่ไม่มีประโยชน์ต่างตอบแทน มีผลแตกต่างกันในข้อสำคัญอย่างไร

มีผลแตกต่างกันในข้อสำคัญดังนี้คือ

(1) ในการจะเรียกร้องให้ชำระหนี้นั้น ถ้าเป็นหนี้อันเกิดแต่สัญญาต่างตอบแทน ต่างฝ่ายต่างมีสิทธิ ไม่ยอมชำระหนี้ได้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้ หรือขอปฏิบัติการชำระหนี้ (ป.พ.พ. มาตรา 369, 468 เป็นตัวอย่าง)

(2) ถ้าหนีอันเกิดแต่สัญญาต่างตอบแทน มีวัตถุที่ประสงค์เป็นการก่อให้เกิด หรือโอนกรรมสิทธิในทรัพย์สินเฉพาะสิ่งนั้น เมื่อสัญญาเกิดขึ้นมีผลสำเร็จบริบูรณ์เมื่อใด ความสูญ หรือเสียหายใด ๆ ในทรัพย์สินนั้นย่อมตกเป็นหนักแก่เจ้าหนี (ป.พ.พ. มาตรา 370, 371) แต่ในกรณีหนีอันเกิดแต่สัญญาไม่มีประโยชน์ต่างตอบแทนนั้น ปัญหาเรื่องกรรมสิทธิตกเป็นของเจ้าหนีแล้วแต่เมื่อใดย่อมจะไม่เกิดขึ้น เพราะข้อวินิจฉัยในเรื่องเช่นนี้มีอยู่ว่า การที่ทรัพย์สินสูญหรือเสียหายขึ้นนั้นเป็นเพราะความผิดของลูกหนีหรือมิใช่ (ป.พ.พ. มาตรา 219, 643)

(3) หนีอันเกิดแต่สัญญาต่างตอบแทนนั้น ลูกหนีพึงใช้ความระมัดระวังรักษาอย่างวิญญูชนธรรมดาจะพึงทำแต่หนีอันมิได้เกิดแต่สัญญาต่างตอบแทนนั้น เพียงแต่ลูกหนีใช้ความระมัดระวังรักษาทรัพย์สินอย่างที่เคยปฏิบัติแก่ทรัพย์สินของตนก็พอ (มาตรา 659)

3. หนีในทางแพ่งแตกต่างกับหนีธรรมดา หรือหนีในทางศีลธรรมอย่างไร

หนีในทางแพ่งหมายถึงหนีซึ่งมีผลฟ้องร้องบังคับคดีได้ตามกฎหมาย แตกต่างกับหนีซึ่งไม่มีผลฟ้องร้องบังคับคดีได้ตามกฎหมายซึ่งเรียกว่าหนีธรรมดา หรือหนีในทางศีลธรรม ป.พ.พ. บัญญัติไว้ว่า หนีธรรมดาเช่นว่านี้ไว้โดยรับรองผลให้บางประการ คือ หากลูกหนีชำระหนี้แล้วจะเรียกคืนไม่ได้ (ดู ป.พ.พ. มาตรา 188 วรรค 2, 3 มาตรา 403 วรรค 2, มาตรา 408 (2) (3) มาตรา 535 (3)(4)) เหตุที่กฎหมายไม่รับรองบังคับบัญชาหนีธรรมดาให้มีการฟ้องร้องกันได้นั้น เพราะหนีธรรมดามีมูลที่มาจากหน้าที่ศีลธรรม หรืออรรถยาศัยอันควรในสมาคม หากใช้เกิดจากสัญญา จัดการงานนอกสั่ง ลากมีควรวัด ละเมิด หรือ มูลหนีซึ่งกฎหมายรับรองให้เกิดสิทธิเรียกร้องไม่ หนีธรรมดาจะเกิดผลตามกฎหมายก็ต่อเมื่อได้มีการชำระหนี้ตามหน้าที่ศีลธรรม หรือตามควรแก่อรรถยาศัยในสมาคมแล้ว คือ กฎหมายบังคับว่าผู้ชำระหนี้โดยมูลเหตุดังกล่าวแล้ว จะเรียกคืนทรัพย์สินนั้นมิได้ เช่นการที่บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย บำรุงรักษาผู้สืบสันดาน เป็นทางอุปการะ หรือผู้สืบสันดานบำรุงรักษาบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย เป็นทางปฏิบัติการณ์นั้น ตามปกติย่อมถือว่าเป็นการบำรุงรักษาตามหน้าที่ศีลธรรมซึ่งจะเรียกร้องเอาคืนทรัพย์สินนั้น ๆ ไม่ได้

4. หนีมีที่มา หรือบ่อเกิดจากการอันใดบ้าง

หนีมีที่มาดังต่อไปนี้

(1) สัญญา คือความตกลงระหว่างบุคคลสองคนหรือกว่านั้นขึ้นไปโดยมุ่งประสงค์จะก่อให้เกิดหนี้ขึ้นตามกฎหมาย อาจจะเป็นสัญญาต่างตอบแทนที่ก่อให้เกิดหนี้แก่คู่สัญญาทั้งสองฝ่าย คือ

ต่างเป็นเจ้าของและผูกพันซึ่งกันและกัน เช่น สัญญาซื้อขาย แลกเปลี่ยน เช่าทรัพย์สิน จ้างแรงงาน จ้างทำของ หรืออาจจะเป็นสัญญาประเภทที่ไม่มีประโยชน์ต่างตอบแทน คือสัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นเจ้าของฝ่ายเดียวโดยไม่เป็นลูกหนี้ด้วย และคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเป็นลูกหนี้ฝ่ายเดียว เช่น สัญญาพิมพ์ ผากทรัพย์สิน หรือตัวแทนไม่มีบำเหน็จ

(2) จัดการงานนอกสั่ง คือการที่บุคคลคนหนึ่งเข้าไปจัดกิจการแทนผู้อื่นโดยเจ้าของกิจการ นั้นมิได้ว่าขานวานใช้ให้ทำ หากคนได้จัดการไปในทางสมประโยชน์แก่เจ้าของกิจการ ก็ย่อมมีสิทธิ ที่จะเรียกร้องค่าใช้จ่ายที่ตนได้เสียไปจากเจ้าของกิจการนั้นคืนได้

(3) ลาภมิควรได้ คือการที่บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์สินสิ่งใดเพราะการที่บุคคลอีกคนหนึ่ง กระทำเพื่อการชำระหนี้ หรือได้มาด้วยประการอื่นโดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทาง ให้บุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเสียเปรียบบุคคลผู้ได้รับทรัพย์สินนั้นไว้จำต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา เช่น ก. ชำระ หนี้ให้แก่ ข. โดยสำคัญผิดว่า ข. เป็นเจ้าหนี้ ดังนี้ ก. มีสิทธิเรียกร้องเงินนั้นคืนจาก ข. ได้ แต่ถ้า ก. ชำระหนี้ให้แก่ ข. โดยรู้อยู่ว่า ข. คนไม่มีความผูกพันที่จะต้องชำระ ก. หากมีสิทธิจะได้รับคืนทรัพย์สินนั้นไม่ (ป.พ.พ. มาตรา 407)

(4) ละเมิด คือการที่บุคคลใดได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เป็นเหตุให้เกิด ความเสียหายแก่ผู้อื่น ผู้กระทำละเมิดจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย (ป.พ.พ. มาตรา 420)

(5) บทบัญญัติแห่งกฎหมาย หนึ่งอาจเกิดขึ้นได้โดยกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น ประมวลรัษฎากร อันเป็นกฎหมายซึ่งกำหนดให้บุคคลเสียภาษีต่อรัฐ หรือคำอุปการะเลี้ยงดูตั้งบัญญัติ ไว้ใน ป.พ.พ. ว่าด้วยลักษณะครอบครัว (ป.พ.พ. 1594—1598)

5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับคำกล่าวที่ว่า “หนี้มีบ่อเกิดมาจากการกู้ยืมเงินกันเท่านั้น”
จงยกเหตุผลประกอบคำตอบของท่าน

ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “หนี้มีบ่อเกิดมาจากการกู้ยืมเงินกันเท่านั้น” ด้วยเหตุผล ที่ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าหนี้ที่มาหรือบ่อเกิดจากการอื่นใดบ้าง แต่เมื่อได้พิจารณาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้โดยทั่วไปแล้วจะเห็นได้ว่า หนี้ที่มีมาดังต่อไปนี้

(1) สัญญา คือความตกลงระหว่างบุคคลสองคนหรือกว่านั้นขึ้นไปโดยมุ่งประสงค์จะก่อให้เกิด หนี้ขึ้นตามกฎหมาย เช่นสัญญาซื้อขาย แลกเปลี่ยน เป็นต้น

(2) จัดการงานนอกสั่ง คือการที่บุคคลหนึ่งเข้าไปจัดกิจการแทนผู้อื่นโดยเจ้าของมิได้ ว่าชานวานใช้ให้ทำ หากคนได้จัดการไปในทางสมประสงค์แก่เจ้าของกิจการ ก็ย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าใช้จ่ายที่ตนได้เสียไปจากเจ้าของกิจการนั้นคืนได้

(3) ลาภมิควรได้ คือการที่บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์สินสิ่งใดเพราะการที่บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำเพื่อการชำระหนี้ หรือได้มาด้วยประการอื่นโดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเสียเปรียบผู้ได้ทรัพย์สินนั้นไว้จำต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา

(4) ละเมิด คือการที่บุคคลใดได้กระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ผู้กระทำละเมิดจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

(5) บทบัญญัติแห่งกฎหมาย หนี้อาจเกิดขึ้นได้โดยกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น ประมวลวิธีพิจารณาคดีเป็นกฎหมายซึ่งกำหนดให้บุคคลเสียหายต่อรัฐ

ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า หนี้มิได้มีบ่อเกิดมาจากการกู้ยืมเงินกันนั้น แต่อาจจะมิบ่อเกิดมาจากสัญญาอื่น ๆ และบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้

6. คำว่า “วัตถุแห่งหนี้” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หมายความว่าอะไร และมีความหมายแตกต่างกับวัตถุที่ประสงค์แห่งหนี้ประการใดหรือไม่

วัตถุแห่งหนี้ตาม ป.พ.พ. หมายความว่าข้อกำหนดในหนี้ทั้งปวงไม่ว่าหนี้นั้นจะเกิดจากมูลหนี้ประเภทใดว่าลูกหนี้จะต้องปฏิบัติการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เป็นอย่างไร กล่าวคือ ด้วยทำการหรืองดเว้นทำการ หรือโอนกรรมสิทธิส่งมอบทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งแก่เจ้าหนี้ ฉะนั้น ถ้าจะกล่าวโดยแบ่งแยกวัตถุแห่งหนี้ออกเป็นประเภทก็อาจกล่าวได้ว่า วัตถุแห่งหนี้มี 3 ประเภท คือ กระทำการหนึ่ง งดเว้นทำการหนึ่ง และโอนกรรมสิทธิส่งมอบทรัพย์สินอีกประการหนึ่ง

โดยนัยดังกล่าวนี้ วัตถุแห่งหนี้จึงต่างกับวัตถุที่ประสงค์แห่งหนี้ เพราะวัตถุแห่งหนี้มุ่งหมายถึงข้อกำหนดที่ลูกหนี้จะต้องปฏิบัติการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ แต่วัตถุที่ประสงค์มุ่งหมายถึงประโยชน์ที่เจ้าหนี้จะพึงได้รับจากการปฏิบัติการชำระหนี้ของลูกหนี้ วัตถุที่ประสงค์จึงเป็นปัจจัยหรือมูลเหตุจูงใจซึ่งก่อให้เกิดหนี้ และไม่มีขอบเขตจำกัด เพราะยอมแล้วแต่ประโยชน์ที่ลูกหนี้และเจ้าหนี้จะได้รับ ส่วนวัตถุแห่งหนี้นั้น ไม่ว่าจะหนี้มูลที่มาจากนิติกรรมสัญญาหรือมาจากข้อบัญญัติแห่งกฎหมาย ย่อมมีจำกัด ซึ่งอาจเป็นทำการ หรืองดเว้นทำการ หรือการโอนกรรมสิทธิส่งมอบทรัพย์สินเท่านั้น

7. วัตถุประสงค์แห่งการชำระหนี้หมายถึงอะไร ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กล่าวถึงทรัพย์สินอันเป็นวัตถุประสงค์แห่งการชำระหนี้ไว้อย่างไรบ้าง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ในหมวดที่ว่าด้วยวัตถุประสงค์แห่งหนี้ได้บัญญัติถึงทรัพย์สิน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์แห่งการชำระหนี้ไว้ในมาตรา 195 ถึงมาตรา 202 ซึ่งจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

- (1) ทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ในการชำระหนี้ได้ระบุไว้เป็นประเภท (มาตรา 195)
- (2) วัตถุประสงค์ในการชำระหนี้ เป็นเงิน (มาตรา 196,197)
- (3) การอันพึงกระทำเพื่อชำระหนี้มีหลายอย่าง (มาตรา 198 ถึง มาตรา 202)

(1) ทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ในการชำระหนี้ได้ระบุไว้เป็นประเภท ป.พ.พ. มาตรา 195 วรรค 1 บัญญัติว่า “เมื่อทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ในการชำระหนี้ระบุไว้เป็นประเภทและตามสภาพแห่งนิติกรรม หรือตามเจตนาของคู่กรณี ไม่อาจจะกำหนดได้ว่า ทรัพย์สินนั้นจะพึงเป็นชนิดใด ลูกหนี้จะต้องส่งมอบทรัพย์สินชนิดปานกลาง”

ตัวอย่าง ก. ซื้อข้าวสารจาก ข. 5 กระสอบ โดยมีได้ตกลงกันไว้ว่าจะต้องส่งมอบข้าวชนิดที่ 1,2 หรือ 3 ดังนี้ หาก ก. และ ข. มีข้อพิพาทโต้แย้งกันก็จะต้องให้ ข. ส่งมอบข้าวชนิดปานกลาง คือชนิดที่ 2 แต่ถ้าปรากฏว่า ก. และ ข. ได้เคยซื้อข้าวสารชนิดที่ 1 กันตลอดมา และในการตกลงกันครั้งนี้ก็ไม่มีเหตุผลอันแสดงว่า ก. และ ข. ได้ตั้งใจจะซื้อขายข้าวชนิดอื่น ดังนี้ ก็พอจะถือว่า ก. และ ข. มีเจตนาจะซื้อขายข้าวชนิดที่ 1 ดังเช่นที่เคยมา เมื่อเป็นเช่นนั้น ข. ก็ต้องส่งมอบข้าวชนิดที่ 1 แก่ ก.

มาตรา 195 วรรค 2 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ได้กระทำการอันคนจะพึงต้องทำเพื่อส่งมอบทรัพย์สินนั้นทุกประการแล้วก็ดี หรือถ้าลูกหนี้ได้เลือกกำหนดทรัพย์สินที่จะส่งมอบแล้วด้วยความยินยอมของเจ้าหนี้ก็ดี ทรัพย์สินนั้นก็จะเป็นวัตถุประสงค์แห่งการชำระหนี้จำเดิมแต่เวลานั้นไป”

ตัวอย่าง ก. ซื้อข้าวในถังของ ข. 5 เกวียน ถ้า ข. ได้ดวงข้าวออกจากถังเพื่อส่งมอบให้ ก. แล้ว ดังนี้ข้าว 5 เกวียนนั้นก็กลายเป็นวัตถุประสงค์แห่งการชำระหนี้จำเดิมตั้งแต่ ข. ได้ดวงข้าวแล้วเสร็จ

(2) วัตถุประสงค์ในการชำระหนี้เป็นเงิน ป.พ.พ. มาตรา 196 บัญญัติว่า “ถ้าหนี้เงินนั้นได้แสดงไว้เป็นเงินต่างประเทศ ลูกหนี้จะส่งใช้เป็นเงินไทยก็ได้ การแลกเปลี่ยนเงินนี้ให้คิดตามอัตราแลกเปลี่ยนเงิน ณ สถานที่และในเวลาที่ใช้เงิน”

ตัวอย่าง ก. กู้เงินไป 50 ปอนด์ เมื่อถึงกำหนดชำระ ก. ไม่จำเป็นต้องนำเงินปอนด์ไปชำระแก่ ข. ก. จะใช้เป็นเงินไทยก็ได้ การคิดอัตราแลกเปลี่ยนเงินนั้นก็คิดตามอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และในเวลาชำระหนี้กัน

มาตรา 197 บัญญัติว่า “ถ้าหนั้นันได้กำหนดกันไว้ว่าจะพึงส่งใช้ด้วยเงินตราชนิดหนึ่ง ชนิดใดโดยเฉพาะ และเป็นชนิดที่ยกเลิกไม่ใช้กันแล้วในเวลาที่จะต้องส่งเงินใช้หนั้นัน แล้วการส่ง ใช้เงินนั้นให้ถือเสมือนหนึ่งว่า มิได้ระบุไว้ให้ใช้เป็นเงินตราชนิดนั้น”

ตัวอย่าง ก. ให้ ข. กู้เงินไป 100 บาท มีข้อสัญญากันว่า ข. จะต้องส่งใช้คืนด้วยเงิน เหรียญบาท สมมุติว่าในขณะที่ต้องชำระหนั้นัน รัฐบาลได้ประกาศเลิกใช้เงินเหรียญบาทแล้ว ดังนี้ ข. จะชำระหนี้ด้วยเงินชนิดที่ใช้อยู่ในขณะนั้นก็ได้

(3) การอันพึงกระทำเพื่อการชำระหนี้มีหลายอย่าง ป.พ.พ. มาตรา 198 บัญญัติว่า “ถ้าการอันมีกำหนดพึงกระทำเพื่อการชำระหนี้มีหลายอย่าง แต่จะต้องกระทำเพียงการใดการหนึ่ง แต่อย่างเดียวไซ้ร้ ท่านว่าสิทธิที่จะเลือกทำการอย่างใดนั้น ตกอยู่แก่ฝ่ายลูกหนี้ เว้นแต่จะตกลงกัน ไว้เป็นอย่างอื่น”

ตัวอย่าง ก. เป็นลูกหนี้ ข. โดยมีวัตถุแห่งหนี้ว่า ก. จะชำระเงิน 1,000 บาท หรือส่งมอบ ปืนให้ ข. 1 กระบอก ดังนี้สิทธิที่จะเลือกว่า ก. จะชำระเงิน 1,000 บาท หรือส่งมอบปืนให้แก่ ข. จึงตกอยู่แก่ ก. ผู้เป็นลูกหนี้ เว้นแต่จะตกลงกันไว้ให้เจ้าหนี้ หรือบุคคลภายนอกเป็นผู้เลือก

วิธีเลือกนั้น ให้ทำโดยแสดงเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง (มาตรา 199) ถ้าการชำระหนี้ได้เลือก ทำเป็นอย่างใดแล้ว ก็ให้ถือว่าอย่างนั้นอย่างเดียวเป็นการชำระหนี้อันกำหนดให้กระทำแต่ต้นมา (มาตรา 199 วรรค 2) ถ้าการเลือกนั้นจะให้บุคคลภายนอกเป็นผู้เลือก ก็ให้กระทำโดยแสดงเจตนา นั้นแก่ลูกหนี้ และลูกหนี้จะต้องแจ้งความนั้นแก่เจ้าหนี้ (มาตรา 201) ถ้าบุคคลภายนอกนั้นไม่อาจ จะเลือกได้ก็ดี หรือไม่เต็มใจจะเลือกก็ดีสิทธิที่จะเลือกนั้นย่อมตกไปอยู่แก่ลูกหนี้

ป.พ.พ. มาตรา 202 บัญญัติว่า “ถ้าการอันจะพึงต้องทำเพื่อชำระหนี้มีหลายอย่างและอย่าง ใดอย่างหนึ่งตกเป็นการพ้นวิสัยจะทำได้มาแต่ต้นก็ดี หรือกลายเป็นพ้นวิสัยในภายหลังก็ดี ให้จำกัด หนั้นันไว้เพียงการชำระหนี้อย่างอื่นที่ไม่พ้นวิสัย อนึ่งการจำกัดนี้ ย่อมไม่เกิดมีขึ้น หากว่าการชำระหนี้ กลายเป็นพ้นวิสัยนั้นเป็นเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่ง ซึ่งฝ่ายที่ไม่มีสิทธิจะเลือกนั้นต้องรับผิดชอบ”

ป.พ.พ. มาตรา 200 ความว่า “ถ้าการเลือกนั้นมีระยะเวลากำหนด ฝ่ายที่มีสิทธิเลือก จะ ต้องเลือกเสียภายในกำหนดนั้น ถ้าปรากฏว่า” ฝ่ายที่มีสิทธิเลือก มิได้เลือกภายในระบะเวลานั้นแล้ว สิทธิที่จะเลือกนั้นย่อมไปตกอยู่แก่อีกฝ่ายหนึ่ง และ “ถ้ามิได้กำหนดระยะเวลาให้เลือกไว้ เมื่อหนั้นัน ถึงกำหนดชำระฝ่ายที่ไม่มีสิทธิจะเลือกอาจกำหนดเวลาพอสมควร แล้วบอกกล่าวให้อีกฝ่ายหนึ่งใช้สิทธิ

เลือกเสียภายในกำหนดเวลานั้นก็ได้ ถ้าได้กำหนดเวลาไปให้อีกฝ่ายหนึ่งเลือกดังกล่าวแล้ว หากฝ่ายที่มีสิทธิจะเลือกนั้นยังไม่เลือกเสียภายในกำหนดเวลานั้น สิทธิที่จะเลือกก็ตกไปอยู่กับอีกฝ่ายหนึ่ง”

ตัวอย่าง ก. ต้องส่งมอบข้าวสาร 50 กระสอบ หรือน้ำตาล 50 กระสอบให้ ข. ถ้าข้าวสารถูกเพลิงไหม้เสียหาย ก็จะต้องเลือกส่งมอบน้ำตาลที่ยังดีอยู่ จะเลือกส่งมอบข้าวสารซึ่งถูกทำลายแล้วไม่ได้ แต่ถ้าข้าวสารนั้นได้ถูกเพลิงไหม้ เพราะความผิดของ ข ผู้เป็นเจ้าของ ดังนั้น ก. จะเลือกเอาทางส่งมอบข้าวสารก็ได้ ซึ่งหมายความว่า ก. ผู้เป็นลูกหนี้ ไม่ต้องผูกพันที่จะชำระหนี้เพราะการพ้นวิสัยนั้นเป็นความผิดของ ข. ผู้เป็นเจ้าของเอง (มาตรา 202)

8. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติหลักทั่วไปในเรื่องเวลาอันจะพึงชำระหนี้ของลูกหนี้ ไว้อย่างไรบ้าง ให้อธิบายและยกตัวอย่างประกอบ

ในเรื่องเวลาอันจะพึงชำระหนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 203 และมาตรา 206 ได้บัญญัติหลักทั่วไปไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา 203 บัญญัติว่า “ถ้าเวลาอันจะพึงชำระหนี้มิได้กำหนดลงไว้ หรือไม่อาจจะอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้แล้ว เจ้าหนี้ย่อมจะเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลัน และฝ่ายลูกหนี้ก็ย่อมจะชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ได้โดยพลันดุจกัน ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้กันไว้ แต่หากกรณีเป็นที่สงสัยก็ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ก่อนถึงเวลากำหนดนั้นไม่ได้ แต่ฝ่ายลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนกำหนดนั้นก็ได้”

ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้จึงเป็นที่เห็นได้ว่า

(1) ถ้าเวลาอันพึงชำระหนี้ได้กำหนดไว้แน่นอนตามวันแห่งปฏิทิน หนี้ย่อมถึงกำหนดตามวันที่ได้ตกลงกันไว้วันนั้น

ตัวอย่าง ก. กุ้ยมเงิน ข. กำหนดส่งใช้เงินคืนในวันที่ 1 มกราคม 2517 หนี้รายนี้ย่อมถึงกำหนดชำระแน่นอนในวันที่ 1 มกราคม 2517 นั้น

(2) ถ้ามีพฤติการณ์พอจะอนุมานได้ว่าหนี้ถึงกำหนดเมื่อใด กำหนดเวลาชำระหนี้จะต้องเป็นไปตามที่พึงอนุมานได้นั้น

ตัวอย่าง ก. ยืมเครื่องบวชนาคของ ข. เพื่อเอาไปอุปสมบทบุตรชายของ ก. แม้จะมีได้กำหนดเวลาให้ ก. ส่งเครื่องบวชนาคคืน ก็มีพฤติการณ์พออนุมานได้ว่า จะต้องเสร็จจากการอุปสมบทบุตรของ ก. เสียก่อน ก. จึงจะส่งเครื่องบวชนาคคืน ข. ข. จะเรียกให้ส่งคืนเครื่องบวชนาคก่อนนั้นไม่ได้

(3) ถ้าเวลาอันพึงชำระหนี้มิได้กำหนดไว้แน่นอนตามวันแห่งปฏิทิน และไม่มีพฤติการณ์พอจะอนุมานได้ว่าหนี้ถึงกำหนดเมื่อใด เจ้าหนี้ย่อมเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้โดยพลัน และลูกหนี้ย่อมชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้โดยพลันคู่กัน

ตัวอย่าง ก. กู้ยืมเงิน ข. ในสัญญาไม่ได้กำหนดเวลาใช้เงินคืน ทั้งอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงก็ไม่ได้ เช่นนี้ ข. เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ ก. ชำระหนี้ได้โดยพลัน และ ก. ก็ย่อมชำระหนี้ให้ ข. ได้โดยพลันคู่กัน

(4) แม้จะได้กำหนดเวลาชำระหนี้กันไว้ หากกรณีเป็นที่สงสัย กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าหนี้จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อนถึงเวลานั้นไม่ได้ แต่ฝ่ายลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนถึงเวลานั้นได้

ตัวอย่าง ก. กู้ยืมเงิน ข. กำหนดใช้เงินคืนภายใน 1 เดือน เช่นนี้ ถ้ากรณีเป็นที่สงสัย กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ข. เจ้าหนี้จะเรียกให้ ก. ชำระหนี้ก่อนครบกำหนด 1 เดือนไม่ได้ แต่ ก. ชำระหนี้เงินกู้ให้ ข. ก่อนครบ 1 เดือนได้

(ข้อสังเกต ถ้ากรณีไม่เป็นที่สงสัย กฎหมายก็ไม่มีข้อสันนิษฐาน เช่นตามตัวอย่างในตอนแรก ซึ่งได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้แน่นอน วันที่ 1 มกราคม 2517 ก็เป็นที่แจ้งชัดว่าหนี้ถึงกำหนดชำระในวันที่ 1 มกราคม 2517)

มาตรา 206 บัญญัติว่า “ในกรณีหนี้อันเกิดแต่มูลละเมิดนั้น ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดมาแต่เวลาที่ทำการละเมิด” ทั้งนี้ก็เพราะว่าละเมิดนั้นเป็นการกระทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาได้รับความเสียหาย จึงชอบที่ผู้เสียหายจากการละเมิดนั้น จะได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากผู้ละเมิดนับแต่เวลาที่ทำการละเมิดนั้น

ตัวอย่าง ก. ขับรถยนต์ทับ ข. บาดเจ็บโดยประมาท เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2517 ดังนี้ ก. ได้ชื่อว่าผิดนัดมาตั้งแต่วันที่ทำการละเมิด แม้ ข. จะเรียกร้องให้ ก. ชำระค่าสินไหมทดแทนภายหลังวันที่ทำการละเมิด ก็ต้องถือว่า ก. ตกเป็นผู้ผิดนัดมาแล้วแต่วันที่ทำการละเมิด และ ก. จะต้องรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ผู้ผิดนัดทุกประการ

9. นายหมึกมีลูกหนี้อยู่ 3 รายคือ

(1) นายหมึกให้นายมียืมเงินไป 500 บาท โดยนายมีสัญญาว่า จะชำระหนี้ให้นายหมึกในวันที่ 1 ธันวาคม 2518

(2) นายหมึกถูกนายมันทำร้ายร่างกายบาดเจ็บ เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2518 นายหมึกเสียค่ารักษาพยาบาลบาดเจ็บไป 2,000 บาท

(3) นายหมึกให้นายมิ่งยืมรถยนต์ไปใช้ในงานขึ้นบ้านใหม่ เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2518 นายหมึกมาปรึกษาท่านว่าหนังสือ 3 รายนี้ถึงกำหนดชำระหนี้เมื่อใด ท่านจะให้คำแนะนำนายหมึกว่าอย่างไร

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 203, 204, 206 โดยนายนี้จึงควรให้คำแนะนำนายหมึกดังต่อไปนี้

(1) หนี้รายนี้ เวลาอันจะพึงชำระหนี้ได้กำหนดกันไว้แน่นอนแล้วตามวันเวลาแห่งปฏิทิน ฉะนั้น หนี้รายนี้ย่อมถึงกำหนดชำระหนี้ในวันที่ 1 ธันวาคม 2518 (ม. 204)

(2) หนี้รายนี้เกิดแต่มูลละเมิด จึงต้องถือว่าถึงกำหนดชำระหนี้ และลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดมาแต่เวลาที่ทำละเมิด คือวันที่ 1 มกราคม 2518 (ม. 205)

(3) หนี้รายนี้มีได้กำหนดเวลาอันจะพึงชำระหนี้ไว้โดยแน่นอนก็จริง แต่พอจะอนุมานได้จากพฤติการณ์แห่งหนี้รายนี้เองว่า เมื่อเสร็จงานขึ้นบ้านใหม่แล้วนายมิ่งจะต้องส่งรถยนต์คืนให้แก่ นายหมึก ฉะนั้น เมื่อเสร็จงานขึ้นบ้านใหม่แล้ว นายหมึกเรียกให้นายมิ่งคืนรถยนต์แก่ตนได้ แต่นายหมึกจะเรียกให้นายมิ่งคืนรถแก่ตนก่อนนายมิ่งเสร็จงานขึ้นบ้านใหม่ไม่ได้ (ม. 203)

10. การที่เจ้าหนี้จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้นั้น โดยปกติหนี้นั้นจะต้องถึงกำหนดชำระเสียก่อน ให้อธิบายว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 2 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องเวลาอันพึงชำระหนี้ไว้อย่างไรบ้าง

คำตอบเช่นเดียวกับข้อ 8

11. ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดได้ ในกรณีใดบ้าง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติถึงกรณีที่ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดได้ดังต่อไปนี้ กรณีแรก ตาม ป.พ.พ. มาตรา 204 ได้บัญญัติว่า “ถ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วและภายหลังแต่นั้นเจ้าหนี้ได้ให้ค่าเตือนลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ไซ้ ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดเพราะเขาเตือนแล้ว” และในวรรค 2 ยังบัญญัติไว้อีกว่า “ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนดไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยมิพักต้องเตือนเลย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ซึ่งได้กำหนดลงไว้จำนวนนับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้ออกกล่าว” จากหลักกฎหมายดังกล่าวมาในมาตรา 204 พอจะจำแนกการผิดนัดของลูกหนี้ได้เป็น 2 ประการ ดังนี้

(1) กรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดโดยมิต้องเตือน ซึ่งได้แก่

ก. กรณีที่กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทินลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนด ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดโดยไม่ต้องเตือนเลย

ข. กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ซึ่งได้กำหนดลงไว้ว่าจำนวน นับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้บอกกล่าว

ตัวอย่าง ก. กู้เงิน ข. ไป 5,000 บาท สัญญาจะใช้ในวันที่ 1 มกราคม 2520 ถ้า ก. ไม่ใช้เงินให้ ข. ตามกำหนดที่ตกลงกันไว้วันนั้นแก่ ก. ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ผิดนัดโดยไม่ต้องเตือน แต่ถ้า ก. และ ข. มิได้กำหนดเวลาชำระหนี้กันไว้ แต่มีข้อตกลงกันไว้ว่า ถ้า ข. ต้องการเงินคืนเมื่อใด ให้ ข. บอกกล่าวล่วงหน้าก่อนมีกำหนด 10 วัน ดังนี้ ถ้า ข. ได้บอกกล่าวล่วงหน้า ก. แล้ว นับแต่วันที่ ข. บอกกล่าวเป็นต้นไป ครบกำหนด 10 วัน วันใดก็ตามที่วันครบกำหนดนั้นเป็นกำหนดเวลาชำระ หนี้ตามวันแห่งปฏิทิน หาก ก. ไม่ชำระหนี้ตามกำหนดนั้น ก. ก็ตกเป็นผู้ผิดนัด

(2) กรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดโดยเจ้าหนี้ต้องเตือนเสียก่อน ได้แก่ กรณีที่นอกเหนือไปจากที่ได้ กล่าวมาแล้วตาม (1) เช่นในกรณีที่หนี้นั้นมีได้มีกำหนดเวลาชำระหนี้ที่แน่นอน การจะทำให้ลูกหนี้ ผิดนัดได้ เจ้าหนี้จะต้องเตือนให้ลูกหนี้ชำระหนี้เสียก่อน และลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ หรือ ในกรณีที่หนี้ นั้นถึงกำหนดชำระโดยอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ การที่เจ้าหนี้จะทำให้ลูกหนี้ผิดนัดได้ก็ต้อง เตือนลูกหนี้เสียก่อน

ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดได้อีกกรณีหนึ่ง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 206 อันได้แก่ “ในกรณีหนี้ อันเกิดแต่มูลละเมิดนั้น ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดมาแต่เวลาที่ทำละเมิด” ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่า ละเมิดนั้น เป็นการกระทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมายให้เขาได้รับความเสียหาย (มาตรา 420) จึงชอบที่ผู้เสียหายจากการละเมิดนั้นจะได้รับความเสียหายทดแทนจากผู้ละเมิดนับแต่เวลาที่ทำละเมิดนั้น และถึง ได้ว่าเป็นกรณีที่ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยไม่ต้องเตือนอีกวิธีหนึ่ง

ตัวอย่าง ก. ขับรถยนต์ทับ ข. บาดเจ็บโดยประมาท เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2520 ดังนี้ ก. ได้ชื่อว่าผิดนัดมาตั้งแต่วันที่ทำละเมิด แม้ ข. จะเรียกร้องให้ ก. ชำระค่าสินไหมทดแทนภายหลัง วันที่ทำละเมิดก็ต้องถือว่า ก. ตกเป็นผู้ผิดนัดมาแล้วแต่วันที่ทำละเมิด และ ก. จะต้องรับผิดชอบในฐานะ ลูกหนี้ผู้ผิดนัดทุกประการ

12. มีกรณีใดบ้างหรือไม่ ที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้ลูกหนี้ตก เป็นผู้ผิดนัด โดยมีพักต้องเตือนเลย

กรณีที่ ป.พ.พ. บัญญัติให้ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด โดยมิต้องเตือน มีดังนี้

(1) ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนดนั้น (ป.พ.พ. มาตรา 204 วรรค 2) ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดโดยมิพักต้องเดือนเลย

(2) วิธีเดียวกันดังกล่าวใน (1) ให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ซึ่งได้กำหนดลงไว้ อาจคำนวณนับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้บอกกล่าว(ป.พ.พ. มาตรา 204 วรรค 2)

(3) ในกรณีหน้ันเกิดแต่มูลละเมิด (ป.พ.พ. มาตรา 206)

13. คำกล่าวที่ว่า เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วและภายหลังแค่นั้น เจ้าหนี้ต้องให้คำเตือนลูกหนี้ก่อน ถ้าลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้แล้ว ลูกหนี้จึงจะได้ชื่อว่าผิดนัด ท่านเห็นชอบด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้าพเจ้าไม่เห็นชอบด้วย เพราะเหตุว่า

(1) ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนดนั้น ลูกหนี้อย่อมตกเป็นผู้ผิดนัด โดยมิพักต้องเดือนเลย (ป.พ.พ. มาตรา 204 วรรค 2)

(2) วิธีเดียวกันนี้ ยังใช้บังคับแก่กรณีที่ได้บอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ และการบอกกล่าวนั้นได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ อาจคำนวณนับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้บอกกล่าวแล้ว (ป.พ.พ. มาตรา 204 วรรค 2)

(3) ในกรณีหน้ันเกิดแต่มูลละเมิดนั้น ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดมาแต่เวลาที่ทำละเมิดแล้ว (ป.พ.พ. มาตรา 206)

14 ก) หนี้ันเกิดแต่มูลละเมิด ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดเมื่อไร

ข) แดงเอาหนังสือของดำไปยึดไว้ โดยไม่มีอำนาจ ต่อมาเกิดอุบัติเหตุไฟไหม้บ้านของแดง และไหม้หนังสือนั้นด้วย แดงต้องรับผิดชอบใช้ค่าหนังสือให้ดำหรือไม่

ก) ในกรณีหน้ันเกิดแต่มูลละเมิดนั้นลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดมาแต่เวลาที่ทำละเมิด (มาตรา 206)

ข) เมื่อลูกหนี้ผิดนัดแล้ว ผลของการผิดนัดตามมาตรา 217 ได้บัญญัติว่า “ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายบรรดาที่เกิดแต่ความประมาทเลินเล่อในระหว่างที่ตนผิดนัด ทั้งจะต้องรับผิดชอบในการที่การชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยเพราะอุบัติเหตุ อันเกิดขึ้นในระหว่างที่ตนผิดนัดนั้นด้วย เว้นแต่ความเสียหายนั้น ถึงแม้ว่าตนจะได้ชำระหนี้ทันเวลากำหนดก็จะต้องเกิดมีอยู่นั่นเอง”

การที่แดงเอาหนังสือของดำไปยึดไว้ โดยไม่มีอำนาจ ถือว่าแดงได้กระทำละเมิดต่อดำ แดงจึงตกเป็นผู้ผิดนัดมาตั้งแต่ได้ทำละเมิด ต่อมาเกิดอุบัติเหตุไฟไหม้บ้านของแดง และไหม้หนังสือด้วย

แม้การที่ไฟไหม้ขึ้นนี้จะเกิดจากอุบัติเหตุโดยไม่ใช่เป็นความผิดของแดงก็ตาม แแดงก็ยังคงต้องรับผิดชอบต่อการที่หนังสือของดำเสียหายไป (มาตรา 217) แแดงจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าหนังสือให้ดำ

15. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 205 บัญญัติว่า “ครบไตรมาสชำระหนี้ นั้น ยังมิได้กระทำลงเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ ครบนั้น ยังหาได้ชื่อว่าผิดนัดไม่” ท่านเข้าใจว่ากระไร ให้อธิบายและยกตัวอย่างประกอบด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 205 บัญญัติว่า “ครบไตรมาสชำระหนี้มิได้กระทำลงเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ ครบนั้นลูกหนี้อย่างหาได้ชื่อว่าผิดนัดไม่” จากหลักกฎหมายดังกล่าวมานี้มีความหมายว่า ในบางกรณีลูกหนี้ไม่ได้ชำระหนี้ตามกำหนด ซึ่งโดยหลักทั่วไปน่าจะถือได้ว่าลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด และจะต้องรับผลแห่งการที่ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดนั้นด้วย (ดู ป.พ.พ. มาตรา 215, 216, 217, 224, 225) แต่หลักกฎหมายมาตรา 205 ได้เปิดโอกาสให้ลูกหนี้สามารถแก้ตัวได้ หากว่าได้มีพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบเกิดขึ้น ชัดขวางมิให้การชำระหนี้ของลูกหนี้เป็นไปตามกำหนดเวลา เช่น ก. ยืมกระบือ ข. ไปไถนา สัญญาว่าจะส่งคืนใน 1 เดือน ครั้นครบกำหนดที่ ก. จะต้องส่งกระบือคืน ข. นั้น นำท่อมตำบลที่ ก. และ ข. อยู่ ก. ไม่สามารถส่งกระบือคืน ข. ได้ตามกำหนด ดังนี้ จะถือว่า ก. ตกเป็นผู้ผิดนัดไม่ได้ เพราะพฤติการณ์อันเป็นเหตุให้ ก. ไม่สามารถส่งกระบือคืน ข. นั้น ก. ไม่ต้องรับผิดชอบ

“พฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ” ตามมาตรา 205 นั้น ไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นพฤติการณ์อย่างใด ข้อสำคัญจะต้องเป็นพฤติการณ์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยมิใช่ความผิดของลูกหนี้ อาจเป็นเหตุสุดวิสัย หรือเหตุขัดขวางอย่างอื่นซึ่งลูกหนี้มิได้ก่อให้เกิดขึ้นเอง หรือไม่ต้องรับผิดชอบในเหตุนั้น เช่น ตามอุทากรณดังกล่าวแล้วข้างต้น ถ้า ก. ไม่สามารถนำกระบือไปคืน ข. ได้ เพราะ ก. เมาส์รวาอาละวาดจนถูกตำรวจจับเอาไปขังไว้ หรือ ก. เอากระบือให้คนอื่นยืมต่อไป ไม่สามารถคืนกระบือแก่ ข. ตามกำหนด ดังนี้ ก. ไม่อาจจะอ้างเหตุขัดขวางนั้นขึ้นแก้ตัวตามมาตรา 205 ได้ เพราะพฤติการณ์อันเป็นเหตุให้ ก. ไม่สามารถชำระหนี้ ได้ดังกล่าวนั้น ก. ต้องรับผิดชอบ

16 เมื่อลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ประการใดบ้าง ให้อธิบายโดยยกอุทากรณประกอบคำตอบ

- เมื่อลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด เจ้าหนี้จะต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ดังต่อไปนี้
- (1) เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การนั้นได้ (มาตรา 215)

ตัวอย่าง ก.ทำสัญญาสร้างร้านแสดงสินค้าให้ข. โดยกำหนดว่าจะทำให้เสร็จก่อนวันเปิดงานแต่ก. ไปสร้างเสร็จเอาในวันสุดท้าย เป็นเหตุให้ข. ขาดผลประโยชน์อันควรได้ ข. เรียกค่าสินไหมทดแทนจากก. ได้

(2) โดยเหตุที่ลูกหนี้ผิดนัด การชำระหนี้นั้นกลายเป็นอันไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิบอกปิดไม่รับชำระหนี้ และเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ของลูกหนี้ได้ (มาตรา 216)

ตัวอย่าง ก.เช่าหน้าต่างห้องข. เพื่ออุบถขนแห่ ข. ผิดนัดไม่ส่งมอบให้ตามกำหนดวันและเวลา หากข. จะส่งมอบหน้าให้ต่างอีกในวันต่อไป ก.ปฏิเสธไม่รับมอบหน้าต่าง และเรียกค่าสินไหมทดแทนจากข. ได้

(3) ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายบรรดาที่เกิดแต่ความประมาทเลินเล่อในระหว่างที่ตนผิดนัด ทั้งจะต้องรับผิดชอบในการที่การชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย เพราะอุบัติเหตุอันเกิดขึ้นในระหว่างเวลาที่ตนผิดนัดนั้นด้วย เว้นแต่ความเสียหายนั้นถึงแม้ตนจะได้ชำระหนี้ทันเวลากำหนด ก็คงจะต้องเกิดมีอยู่นั่นเอง (มาตรา 217)

ตัวอย่าง ก.ยืมกระบือข. ไปไถนา กำหนดส่งคืน 1 มิถุนายน 2515 ก. ผิดนัดไม่ส่งกระบือคืน ในระหว่างก. ผิดนัด กระบือตัวนั้นเป็นโรคระบาดตาย แม้ความตายของกระบือตัวนั้นจะมีไม่ใช่เป็นความผิดของก. ก.จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายกระบือตัวนั้นให้ข. เว้นแต่ก. จะพิสูจน์ได้ว่าถึงแม้ก. จะส่งกระบือให้ข.ภายในกำหนดเวลา กระบือก็ต้องเป็นโรคระบาดตายเหมือนกัน

(4) สำหรับหนี้เงิน ในระหว่างที่ลูกหนี้ผิดนัด เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากลูกหนี้ได้ร้อยละเจ็ดกึ่งต่อปี แต่เจ้าหนี้อาจเรียกได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย (มาตรา 224)

ตัวอย่าง ก.ยืมเงินข. ถ้าในสัญญายืมตกลงกันไม่คิดดอกเบี้ย ก.ผิดนัดไม่ใช้เงินคืนให้ข. เมื่อใด ข.มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในต้นเงินยืมนี้จากก. ได้ในอัตราร้อยละ เจ็ดกึ่งต่อปี แต่ถ้าในสัญญายืมนั้นกำหนดอัตราร้อยละไว้ร้อยละ 15 ต่อปี ข.มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากก. ได้ร้อยละ 15 ต่อปี

(5) กรณีที่เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อราคาวัตถุอันได้เสื่อมเสียไปในระหว่างผิดนัด หรือวัตถุอันไม่อาจส่งมอบได้ในระหว่างผิดนัด เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในจำนวนค่าสินไหมทดแทนได้นับแต่เวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการกระประมาทราคานั้น

ตัวอย่าง ก. ยืมจาก ก. แก้ว. ไปใช้ กำหนดส่งคืน 1 มีนาคม 2516 ก. ผิดนัดไม่ส่ง แก้วคืน 20 วันต่อมา ก. ทำงกกันแตก ก. จะต้องเสียดอกเบี้ยร้อยละ 7 ครั้งต่อปี ในราคา ก. ก. ก. จะต้องใช้ให้ช. โดยคิดให้ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2516 คือวันที่ ก. ผิดนัดนั่นเอง

*17. ในกรณีที่เงิน เมื่อถูกหนคเป็นผู้ผิดนัดแล้ว ลูกหนจะต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนประการใดบ้าง

หนเงินนั้น ป.พ.พ. มาตรา 224 บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบของลูกหนเมื่อถูกหนคเป็นผู้ผิดนัดไว้โดยเฉพาะว่า ในระหว่างเวลาผิดนัด เจ้าหนมีสิทธิที่จะเรียกดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดกึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนมีสิทธิโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหนอาจจะเรียกดอกเบี้ยสูงกว่าร้อยละเจ็ดกึ่งต่อปีก็ได้ ในวรรค 2 และ 3 แห่งมาตรา 224 ยังมีบทบัญญัติห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด และให้สิทธิแก่เจ้าหนที่จะเรียกร้องค่าเสียหายอย่างอื่นได้ โดยการพิสูจน์ความเสียหายอย่างอื่นนอกกว่านั้น

การเรียกดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัด เป็นสิทธิของเจ้าหนซึ่งมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ในกรณีที่เงินจะนั้นเจ้าหนจึงไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงความเสียหายอย่างความเสียหายในเรื่องอื่น แม้ในสัญญาจะไม่มีข้อตกลงกันไว้ให้ลูกหนต้องเสียดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด เจ้าหนก็ชอบที่จะเรียกดอกเบี้ยตามม. 224 นี้ได้

*18. มีกรณีใดบ้างหรือไม่ที่เจ้าหนจะคเป็นผู้ผิดนัดคือลูกหน ให้อธิบายโดยยกอุทาหรณ์ประกอบด้วย

กรณีเจ้าหนจะคเป็นผู้ผิดนัดนั้นมีได้ 2 ประการคือ โดยการที่เจ้าหนไม่ยอมรับชำระหนี้ซึ่งลูกหนได้ขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบแล้วตาม ม. 207 ประการหนึ่ง และโดยที่เจ้าหนไม่เสนอจะทำการชำระหนี้ตอบแทนลูกหนตั้งบัญญัติไว้ใน ม. 210 อีกประการหนึ่ง ซึ่งจะได้พิจารณาถึงกรณีทั้งสองนี้โดยลำดับ

(ก) มาตรา 207 บัญญัติว่า "ถ้าลูกหนขอปฏิบัติการชำระหนี้ และเจ้าหนไม่รับชำระหนี้โดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายได้ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนคเป็นผู้ผิดนัด"

การที่เจ้าหนจะได้ชื่อว่าคเป็นผู้ผิดนัดตาม ม. 207 นี้ จะต้องให้ได้ความว่าเจ้าหนไม่รับชำระหนี้โดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายได้ ปัญหาจึงมีว่ามูลเหตุอย่างใดบ้างที่เจ้าหนจะยกขึ้นอ้างเพื่อไม่รับชำระหนี้ ในอันนี้จะต้องพิจารณาการขอปฏิบัติการชำระหนี้ของลูกหนเป็นประมาณ เพราะการขอปฏิบัติการชำระหนี้ของลูกหนนั้นจะต้องเป็นการขอปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย ถ้าการขอ

ปฏิบัติการชำระหนี้มีขอบตามกฎหมายด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งแล้ว เจ้าหนี้ก็จะพึงยกเหตุนั้นขึ้นอ้างเพื่อไม่รับชำระหนี้ได้ เป็นต้นว่าลูกหนี้จะพึงต้องชำระหนี้ตามกำหนดเวลา (มาตรา 203, 204 และ 206) เป็นต้น ตัวอย่าง ก. ต้องส่งมอบม้าแข่งชื่อชาวให้ช. ในวันที่ 5 เมษายน 2518 ในวันที่นั้น ก. นำม้าแข่งชื่อชาวมาส่งมอบให้ช. แต่ช. กลับปฏิเสธไม่รับ ช. ได้ชื่อว่าผิดนัด แต่แทนที่ก. จะเอาม้าชื่อชาวมาส่งมอบ ก. กลับนำม้าชื่อดำมาให้ช. ดังนี้ ถ้าช. ปฏิเสธไม่รับม้า จะว่า ช. ผิดนัดไม่ได้

(ข) มาตรา 210 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้จำต้องชำระหนี้ส่วนของตน ต่อเมื่อเจ้าหนี้ชำระหนี้ตอบแทนด้วยไซ้ ถึงแม้ว่าเจ้าหนี้จะได้เตรียมพร้อมที่จะได้รับชำระหนี้ตามที่ลูกหนี้ขอปฏิบัติกันแล้วก็ตามก็หากไม่เสนอที่จะทำการชำระหนี้ตอบแทนตามที่เจ้าหนี้จะพึงต้องทำ เจ้าหนี้ก็เป็นอันได้ชื่อว่าผิดนัด”

บัญญัติมาตรานี้เป็นเรื่องหนี้อันเกิดแต่สัญญาต่างตอบแทน คือคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้ หรือขอปฏิบัติการชำระหนี้ก็ได้ ทั้งนี้ก็เพราะในสัญญาต่างตอบแทนนั้น เจ้าหนี้มิใช่จะมีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้เท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่จะต้องชำระหนี้ตอบแทนด้วย หากเจ้าหนี้ได้เตรียมพร้อมที่จะรับชำระหนี้เท่านั้น แต่ไม่เสนอที่จะทำการชำระหนี้ตอบแทนตามที่เจ้าหนี้จะพึงต้องทำแล้ว เจ้าหนี้ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ผิดนัด ทั้งนี้ก็เพราะในสัญญาต่างตอบแทนนั้น การชำระหนี้ของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ต่างเป็นเงื่อนไขซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งขอปฏิบัติการชำระหนี้แล้ว คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องเสนอที่จะชำระหนี้ตอบแทนด้วย

ตัวอย่าง ก. ทำสัญญาซื้อที่ดินของช. เป็นเงิน 50,000 บาท หากก. เสนอที่จะชำระราคาต่อช. แล้ว ช. ก็ต้องจัดการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินนั้นแก่ก. เป็นการตอบแทนด้วย หากช. พร้อมทั้งจะรับราคา แต่ไม่จัดการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินนั้นให้ก. ช. ได้ชื่อว่าผิดนัด เพราะสัญญาซื้อขายนั้นเป็นสัญญาต่างตอบแทน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 369

19. เจ้าหนี้จะมีข้อแก้ตัวประการใดบ้างหรือไม่ว่าตนยังไม่ตกเป็นผู้ผิดนัด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 211 และ 212 ได้บัญญัติถึงผลซึ่งฝ่ายเจ้าหนี้อาจจะยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวว่า เจ้าหนี้ยังหาได้ชื่อว่าเป็นผู้ผิดนัดไม่ ในเมื่อมีกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้คือ

(1) ในเวลาที่ลูกหนี้ขอปฏิบัติการชำระหนี้ขึ้นก็ดี หรือในเวลาที่กำหนดไว้ให้เจ้าหนี้ทำการอย่างหนึ่งอย่างใด โดยกรณีที่มีบัญญัติไว้ในมาตรา 209 นั้นก็ดี ถ้าลูกหนี้มิได้อยู่ในฐานะที่จะสามารถชำระหนี้ได้ เจ้าหนี้ก็ยังหาผิดนัดไม่ (มาตรา 211) ทั้งนี้เพราะในการขอปฏิบัติการชำระหนี้ขึ้นลูกหนี้ต้องพร้อมแล้วที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้ ถ้าลูกหนี้ยังไม่พร้อมที่จะชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ แม้ลูกหนี้จะได้เสนอขอปฏิบัติการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ก็ยังไม่ได้ตกเป็นผู้ผิดนัด

ตัวอย่าง ก. ทำสัญญาขายแร่ดิบกให้ข. 100 ตัน สัญญาจะส่งมอบในวันที่ 30 มิถุนายน ครั้นถึงกำหนดส่งมอบแร่ตามสัญญา ก. ขุดแร่ดิบกได้เพียง 60 ตัน แม้ก. จะขอปฏิบัติการชำระหนี้แก่ข. ข. ก็อาจจะปฏิเสธไม่ยอมรับชำระหนี้ได้ เพราะก. ยังไม่อยู่ในฐานะที่จะสามารถชำระหนี้ได้ ถ้าได้กำหนดเวลาไว้เป็นแน่นอนเพื่อให้เจ้าหนี้กระทำการอันใด ท่านว่าที่จะขอปฏิบัติการชำระหนี้ นั้น จะต้องทำต่อเมื่อเจ้าหนี้ทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยกรณีที่มีบัญญัติไว้ในมาตรา 209 นั้น ถ้าปรากฏว่าในเวลาที่กำหนดไว้ ให้เจ้าหนี้ทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 209 นั้นลูกหนี้ยังมีได้อยู่ในฐานะที่จะสามารถชำระหนี้ได้แล้ว เจ้าหนี้ก็ยังมีผิดนัดไม่

ตัวอย่าง ก. ทำสัญญาขายไม้สักแก่ข. จำนวน 5,000 แผ่น สัญญาจะส่งมอบแก่ข. ต่อเมื่อ ข. สร้างโรงเก็บไม้เสร็จในกำหนด 1 เดือน นับแต่วันทำสัญญาซื้อขาย แม้ครบกำหนด 1 เดือนนั้นแล้ว ข. ยังสร้างโรงเก็บไม้ไม่เสร็จก็ตาม หากก. มาขอปฏิบัติการชำระหนี้ต่อข. แต่ก. ไม่มีไม้ หรือมีไม้ครบ 5,000 แผ่น ดังนี้ ข. ก็ยังไม่ตกเป็นผู้ผิดนัด เพราะก. ยังไม่พร้อมจะชำระหนี้ให้แก่ข. ได้

(2) ถ้ามิได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ก็ดี หรือถ้าลูกหนี้มีสิทธิที่จะชำระหนี้ก่อนเวลากำหนดก็ดี การที่เจ้าหนี้มีเหตุขัดข้องชั่วคราวไม่อาจรับชำระหนี้ที่เขาขอปฏิบัติแก่ตนได้นั้นจะทำให้เจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดไม่ เว้นแต่ลูกหนี้จะได้บอกกล่าวการชำระหนี้ไว้ล่วงหน้าโดยเวลาอันสมควร (มาตรา 212) การที่เจ้าหนี้จะอ้างมาตรา 212 ขึ้นเป็นข้อแก้ตัวได้นั้นจะต้องปรากฏว่า หนี้นั้นมีได้กำหนดเวลาชำระหนี้กันไว้แน่นอนประการหนึ่ง หรือลูกหนี้มีสิทธิที่จะชำระหนี้ได้ก่อนกำหนดเวลาอีกประการหนึ่ง (มาตรา 203) ในกรณีทั้งสองนี้เจ้าหนี้อย่อมไม่สามารถจะทราบได้ว่า ลูกหนี้จะขอปฏิบัติการชำระหนี้ให้แก่ตนในวันใด ฉะนั้นกฎหมายจึงบัญญัติว่า ถ้าเจ้าหนี้มีเหตุขัดข้องชั่วคราวไม่อาจรับชำระหนี้ได้แล้ว จะถือว่าเจ้าหนี้ผิดนัดยังไม่ได้ แต่ถ้าปรากฏว่า ลูกหนี้ได้บอกกล่าวให้เจ้าหนี้รู้ตัวล่วงหน้าโดยเวลาอันควรว่า จะขอปฏิบัติการชำระหนี้แล้ว เจ้าหนี้จะอ้างเหตุขัดข้องเช่นว่านั้นแก้ตัวไม่ได้

ตัวอย่าง ก. ให้ ข. กู้เงินไป 5,000 บาท โดยไม่มีกำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ หรือได้กำหนดเวลาชำระหนี้กันไว้แต่ไม่แน่นอน และลูกหนี้มีสิทธิจะชำระหนี้ได้ก่อนกำหนดเวลา เช่น ข. สัญญาว่าจะชำระเงินคืนให้ ก. ภายใน 1 เดือนดังนี้ ถ้าข. นำเงินมาชำระให้ ก. ในระหว่างที่ ก. ไม่อยู่บ้าน เพราะต้องเดินทางไปต่างจังหวัด ดังนี้ถือว่า ก. ผิดนัดยังไม่ได้ เว้นแต่ข. จะได้แจ้งให้ก. ทราบล่วงหน้าโดยเวลาอันควรว่าจะนำเงินมาชำระหนี้

20. จงกล่าวถึงผลแห่งการที่เจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด

เมื่อพิจารณาความในมาตรา 207, 221 และมาตรา 330 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบกันโดยตลอดแล้ว ก็เป็นที่เห็นได้ว่า เมื่อลูกหนี้ได้ขอปฏิบัติการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้โดยชอบแล้ว

และเจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้โดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายได้ เจ้าหนี้ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ผิดนัด ฉะนั้นลูกหนี้จึงได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 330 กล่าวคือ ลูกหนียมจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ ในบรรดาความเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ นับแต่เวลาที่ลูกหนี้ได้ขอปฏิบัติการชำระหนี้

ความรับผิดชอบอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ ซึ่งลูกหนี้ได้รับการปลดปล่อยไปตามมาตรา 330 นี้ ได้แก่ความรับผิดชอบซึ่งลูกหนี้เป็นอันไม่ต้องรับผิดชอบต่อใช้ค่าสินไหมทดแทนเนื่องแต่การชำระหนี้ล่าช้า (มาตรา 215) ลูกหนี้เป็นอันไม่ต้องรับผิดชอบต่อถ้าการชำระหนี้กลายเป็นอันไร้ประโยชน์ต่อเจ้าหนี้(ม.216) ถ้าเกิดการเสียหายอย่างใดแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งหนี้โดยมิใช่ความผิดของลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบต่อตามมาตรา 217 ไม่ และถ้าเป็นหนี้เงิน ลูกหนี้ก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อดอกเบี้ยในระหว่างที่เจ้าหนี้ผิดนัดตามมาตรา 221 ซึ่งบัญญัติว่า "หนี้เงินอันต้องเสียดอกเบี้ยนั้นท่านว่าจะคิดดอกเบี้ยในระหว่างที่เจ้าหนี้ผิดนัดหาได้ไม่"

ตัวอย่าง ก. ซื้อข้าวสารจากข. 100 กระสอบ กำหนดส่งมอบในเวลา 1 เดือน ครั้นครบกำหนดแล้ว ข. จึงได้นำข้าวสาร 100 กระสอบนั้นมาส่งมอบแก่ก. ก. ไม่รับมอบข้าวจาก ข. ไว้โดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายได้ ดังนั้น, ได้ชื่อว่ามีผิดนัด ข. จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดแต่การชำระหนี้ล่าช้า และถ้าปรากฏว่าการชำระหนี้ดังกล่าวกลายเป็นอันไร้ประโยชน์แก่ ก. ก. ก็เรียกค่าสินไหมทดแทนจากข. มิได้ ถ้าการเสียหายใดๆ เกิดแก่ข้าวสารโดยมิใช่ความผิดของ ข. แล้ว ก. จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจาก ข. ไม่ได้ แต่ข. ยังหาหลุดพ้นจากหนี้รายนี้ไม่ เพราะความรับผิดชอบของ ข. ได้รับการปลดปล่อยตามมาตรา 330 นี้ ก็เฉพาะแต่ความรับผิดชอบอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้เท่านั้น ข. จะหลุดพ้นจากหนี้รายนี้ได้ก็โดยนำข้าวสารนั้นไปวางไว้ ณ สำนักงานวางทรัพย์เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ตามมาตรา 330—333 แล้ว

21. ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยจะทำได้แล้ว ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบต่อในการชำระหนี้เพียงใดหรือไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 218 และ 219 ได้กำหนดหลักพิจารณาในเรื่องนี้ไว้ว่า ต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาณ ข้อสำคัญคือให้พิจารณาว่าพฤติการณ์อันทำให้การชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยนั้นเป็นเพราะความผิดของลูกหนี้หรือมิใช่ ดังนั้นจึงสมควรจะแยกพฤติการณ์ดังกล่าวแล้วออกพิจารณาดังนี้

(1) ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยจะทำได้ เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบต่อแล้ว ลูกหนี้จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าหนี้ เพื่อค่าเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิด

แต่การไม่ชำระหนี้ นั้น ในกรณีที่การชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยแต่เพียงบางส่วน ถ้าหากว่าส่วนที่ยังเป็นวิสัยจะทำได้นั้นจะเป็นอันไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้แล้ว เจ้าหนี้จะไมยอมรับชำระหนี้ส่วนที่ยังเป็นวิสัยจะทำได้นั้นแล้ว และเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้เสียทั้งหมดก็ทำได้ (มาตรา 218)

ตัวอย่าง ก. ทำสัญญาจะขายม้าให้ ข. แต่ ก. กลับนำม้านั้นไปขายแก่ ค. เสียหรือด้วยความประมาทเลินเล่อของ ก. จึงเป็นเหตุให้ม้าที่จะขายแก่ ข. นั้นถูกรถไฟทับถึงแก่ความตาย จึงทำให้การชำระหนี้ของ ก. กลายเป็นพันธวิสัย ซึ่ง ก. จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ ข. เพราะพฤติการณ์ที่ทำให้การชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยนั้นเป็นเพราะพฤติการณ์ที่ ก. ต้องรับผิดชอบ

(2) ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่ได้ก่อหนี้ และซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบแล้ว ลูกหนี้เป็นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้

ถ้าภายหลังที่ได้ก่อหนี้ขึ้นแล้วนั้น ลูกหนี้กลายเป็นคนไม่สามารถจะชำระหนี้ได้ ก็ถือเสมือนว่าเป็นพฤติการณ์ที่ทำให้การชำระหนี้ตกเป็นอันพันธวิสัยฉะนั้น (มาตรา 219)

ตัวอย่าง ก. ทำสัญญาปลูกสร้างบ้านให้ ข. แต่ ก. ถูกรถยนต์ชนบาดเจ็บสาหัส จนกลายเป็นคนพิการเพราะความเลินเล่อของคนขับเป็นเหตุให้ ก. กลายเป็นคนไม่สามารถจะปลูกสร้างบ้านให้ ข. ได้ ก. ก็เป็นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้ตามมาตรา 219

22. พฤติการณ์อันทำให้การชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยและซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 219 หมายถึงพฤติการณ์เช่นไรบ้าง

พฤติการณ์อันทำให้การชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยและซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบนั้น อาจเนื่องมาจากเหตุหลายอย่างต่างกัน เช่นทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งการชำระหนี้นั้นอาจสูญหายทำลายไปเพราะเหตุสุดวิสัย หรือไม่สามารถจะส่งมอบให้แก่กันได้เพราะเหตุอย่างอื่นซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ เช่นภายหลังที่ก่อหนี้ขึ้นแล้วมีกฎหมายห้ามมิให้มีการจำหน่ายโอนทรัพย์สินนั้นเป็นต้น อนึ่ง การที่ลูกหนี้กลายเป็นคนไม่สามารถจะชำระหนี้ได้ภายหลังที่ได้ก่อหนี้ขึ้นแล้ว ก็ถือได้ว่าเป็นพฤติการณ์ที่ทำให้การชำระหนี้ตกเป็นอันพันธวิสัยเหมือนกัน

ถ้าการชำระหนี้ยังเป็นวิสัยจะทำได้แต่ในการชำระหนี้ นั้น จะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากหรือมีอุปสรรคอย่างอื่นในการชำระหนี้ นั้น เพียงเท่านั้นยังไม่พอจะถือว่าเป็นพฤติการณ์อันทำให้การชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยตามมาตรา 219

ตัวอย่าง ก. ทำสัญญาขายไม้สักให้ ข. แต่ปรากฏว่าเมื่อทำสัญญาซื้อขายแล้ว ก. ไม่สามารถจำหน่ายไม้มาส่งมอบให้แก่ ข. ได้ เพราะราคาไม้สักสูงขึ้นอย่างผิดปกติ ทำให้ ก. ต้องลงทุนมากจนขาดทุนย่อยยับ ก. จะอ้างเหตุนี้ว่าทำให้การชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยไม่ได้

23. ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยเพราะเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่ได้ก่อหนี้ จะถือได้เสมอไปหรือไม่ว่าลูกหนี้เป็นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้

จะถือเช่นนั้นทุกกรณีเสมอไปไม่ได้ ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย เพราะเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่ได้ก่อหนี้ และลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นแล้ว ลูกหนี้หลุดพ้นจากการชำระหนี้ไม่ (ป.พ.พ. มาตรา 218)

ลูกหนี้จะหลุดพ้นจากการชำระหนี้ก็ต่อเมื่อเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่ได้ก่อหนี้และลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ (ป.พ.พ. มาตรา 219)

ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยเพราะอุบัติเหตุอันเกิดขึ้นในระหว่างเวลาที่ลูกหนี้ผิดนัด ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นด้วย เว้นแต่ความเสียหายนั้นลูกหนี้จะพิสูจน์ได้ว่า ถึงแม้ว่าตนจะได้ชำระหนี้ทันเวลากำหนด ก็คงจะต้องเกิดมีอยู่นั่นเอง (ป.พ.พ. มาตรา 217)

24. ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในความผิดของตัวแทน หรือของบุคคลซึ่งลูกหนี้ใช้ในการชำระหนี้เพียงใดหรือไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 220 บัญญัติว่า “ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในความผิดของตัวแทนแห่งตนกับทั้งของบุคคลที่ตนใช้ในการชำระหนี้ นั้น โดย ขนาดเสมอว่าเป็นความผิดของตนเองฉะนั้น แต่บทบัญญัติแห่งมาตรา 373 หาใช้บังคับแก่กรณีเช่นนั้นด้วยไม่”

ตัวอย่าง ก. ทำสัญญาขายข้าวสารให้ ข. 9000 กระสอบ ก. จ้าง ค. ให้ขนข้าวรายนี้ไปเพื่อส่งมอบให้แก่ ข. แต่ ค. ได้นำข้าวรายนี้ไปขายให้แก่ผู้อื่นเสีย หรือ ด้วยความประมาทเลินเล่อของ ค. เป็นเหตุให้พาทะที่บรรทุกข้าวไปนั้นประสบความอัปปางจนข้าวที่บรรทุกไปเสียหาย ดังนี้ ก. จะต้องรับผิดชอบต่อ ข. เสมือนดังว่าตนได้ก่อความเสียหายนั้นด้วยตนเอง

การที่มาตรา 220 บัญญัติไว้ในตอนท้ายว่า บทบัญญัติมาตรา 373 หาใช้บังคับแก่กรณีเช่นนั้นด้วยไม่นั้น ก็เพราะมาตรา 373 นี้เป็นเรื่องที่ลูกหนี้ทำความตกลงไว้ล่วงหน้าเป็นข้อความยกเว้นมิให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบเพื่อถ่วงดุลหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนเอง กฎหมายจึงบัญญัติให้ข้อตกลงนั้นตกเป็นโมฆะ แต่ในกรณีที่ลูกหนี้ใช้ตัวแทนหรือบุคคลอื่นในการชำระหนี้ นั้น ลูกหนี้อาจจะทำความตกลงกับเจ้าหนี้ไว้ล่วงหน้า เพื่อยกเว้นมิให้ตนต้องรับผิดชอบในถ่วงดุลหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตัวแทนหรือของบุคคลที่ลูกหนี้ใช้ในการชำระหนี้ได้ ข้อตกลงเช่นว่านี้ หากตกเป็นโมฆะไม่

ตัวอย่าง ก. ทำสัญญาขายไม้สักแก่ ข. โดยมีข้อสัญญากันว่าจะให้ ค. เป็นผู้รับขนส่งไม้รายนี้ให้แก่ ข. และมีข้อตกลงกันต่อไปว่า ก. จะไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดแก่ถ่วงดุลหรือ

ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของ ค. ดังนี้ ข้อตกลงซึ่ง ก. และ ข. ทำไว้ล่วงหน้าเพื่อยกเว้น หรือจำกัดความรับผิดชอบของ ก. เช่นที่กล่าวนี้ย่อมมีผลบังคับได้ตามมาตรา 220 หากตกเป็นโมฆะตาม มาตรา 373 ไม่

25. นายแดงทำสัญญาขายแร่ดีบุก 500 ตันให้แก่นายดำ โดยมีข้อสัญญาว่านายแดง จะต้องส่งมอบแร่ดีบุกซึ่งอยู่จังหวัดภูเก็ตให้แก่นายดำที่กรุงเทพฯ ในสัญญาซื้อขายแร่ดีบุก ระหว่างคนทั้งสอง มีข้อตกลงกันว่า นายแดงจะจ้างนายเขียวเป็นผู้ขนส่งแร่ดีบุกให้ แก่นายดำตามสัญญา และยังคงตกลงกันไว้ด้วยว่า ถ้ามีความเสียหายใด ๆ เกิดขึ้นแก่แร่ ดีบุกที่ซื้อขายกัน ไม่ว่าจะเกิดขึ้นเพราะการกระทำของนายแดงหรือของนายเขียว แล้วนาย-แดงจะไม่รับผิดชอบต่อนายดำทั้งสิ้น ปรากฏว่านายดำไม่ได้รับแร่ดีบุกจากนายแดงตาม สัญญา เพราะนายเขียวขายแร่ดีบุกที่ขนมาให้แก่นายขาวแล้วเบียดบังเอาเงินที่ขายได้ไปเป็น ประโยชน์ตนเสียประการหนึ่ง หรือนายเขียวขายแร่ดีบุกให้แก่นายเหลืองตามคำสั่งของนาย แดงอีกประการหนึ่ง ทั้งสองประการนี้ นายดำจะฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากนายแดง เพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การกระทำของนายเขียวได้หรือไม่เพราะเหตุใด

ตามปกติลูกหนี้ไม่จำต้องชำระหนี้ด้วยตนเอง จะมอบให้บุคคลอื่นเป็นผู้ชำระหนี้ก็ได้ (ป.พ.พ. มาตรา 314) ในกรณีที่ลูกหนี้มอบให้บุคคลอื่นเป็นผู้ชำระหนี้ ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในความ ผิดของตัวแทน หรือบุคคลที่ตนใช้ในการชำระหนี้โดยขนาดเสมอกับว่า เป็นความผิดของตนเอง (ป.พ.พ. มาตรา 220)

ข้อตกลงระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ซึ่งทำไว้ล่วงหน้าเป็นข้อยกเว้นมิให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ เพื่อลดอัตราหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตัวลูกหนี้เองนั้น ไม่มีผลตามกฎหมาย เพราะตาม ป.พ.พ. มาตรา 373 บัญญัติว่า ความตกลงทำไว้ล่วงหน้าเป็นข้อความยกเว้น มิให้ลูกหนี้ต้องรับผิด เพื่อลดอัตรา หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนนั้น ท่านว่าเป็นโมฆะ เพราะฉะนั้น ข้อตกลงในสัญญาซื้อขายระหว่างนายแดงและนายดำ เฉพาะข้อที่ว่า ถ้ามีความเสียหายใด ๆ เกิดขึ้น แก่แร่ดีบุกเพราะการกระทำของนายแดง จึงไม่มีผลเป็นข้อยกเว้นมิให้นายแดงต้องรับผิดต่อนายดำ ใน การที่นายแดงสั่งให้นายเขียวขายแร่ดีบุกให้แก่คนอื่น อันเป็นลดอัตราของตน ข้อตกลงดังกล่าวแล้ว จึงไม่มีผลคุ้มกันนายแดงได้ นายแดงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่นายดำ

ส่วนข้อสัญญาที่ว่า ถ้ามีความเสียหายใด ๆ เกิดขึ้นแก่แร่ดีบุก เพราะการกระทำของนาย เขียวแล้วนายแดงจะไม่รับผิดชอบต่อนายดำนั้น มีผลใช้บังคับได้ เพราะลูกหนี้อาจตกลงกับเจ้าหนี้ไว้ ล่วงหน้าว่าลูกหนี้จะไม่ต้องรับผิดชอบในความผิดของตัวแทน หรือของบุคคลที่ลูกหนี้ใช้ในการชำระ-

หนี้ได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 220 แห่ง ป.พ.พ. ฉะนั้น นายคำจึงฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจาก นายแดง เพื่อความเสียหายอันเกิดจากการที่นายเขียวขายแร่ดีบุกโดยพลการ หรือกลฉ้อฉลของนายเขียวเองไม่ได้

26 นายเขียวขายรถยนต์ของตนให้นายขาว เมื่อชำระเงินกันเรียบร้อยแล้ว ตกลงกันว่า นายเขียวจะเอารถไปส่งมอบให้ที่บ้านนายขาวในวันรุ่งขึ้น รุ่งเช้า นายเขียว ไซ้ให้นายจำ คนขับรถของตนเอารถไปส่งที่บ้านของนายขาว โดยนายเขียวได้กำชับนายจำว่า จะต้อง ขับรถยนต์คันนี้ไปส่งให้แก่ นายขาวให้เรียบร้อย และนายเขียวยังกล่าวต่อไปว่า ถ้ามีกรณี ใดเกิดขึ้นอันเป็นเหตุทำให้นายขาวไม่ได้รับรถยนต์ตามที่ตกลงกันไว้ นายจำจะต้องรับผิดชอบ แต่เพียงผู้เดียว โดยที่นายเขียวจะไม่รับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้น นายจำก็ตกลง ในระหว่าง ทางที่นายจำขับรถไปเพื่อส่งมอบให้แก่นายขาวนั่นเอง นายจำได้แอบนำรถยนต์คันนี้ ไปขายให้แก่นายชม แล้วเอาเงินที่ได้หลบหนีไปโดยนายเขียวมิได้รู้เห็นด้วยเลย

ดังนั้น นายเขียวจะต้องรับผิดชอบนายขาวในกรณีที่นายขาวไม่ได้รับมอบรถยนต์คันนี้ หรือไม่เพราะเหตุใด

กรณีตามอุทธรณ์เป็นเรื่องความรับผิดชอบของลูกหนี้เพื่อบุคคลที่ลูกหนี้ ใช้ ในการชำระหนี้ซึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติหลักดังกล่าวไว้ ในมาตรา 220 ว่า “ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในความผิดของตัวแทนแห่งตนกับทั้งของบุคคลที่ตน ใช้ ในการชำระหนี้ นั้นโดยขนาดเสมอว่าเป็น ความผิดของตนเอง ฉะนั้น แต่บทบัญญัติแห่งมาตรา 373 ท้าใช้บังคับแก่กรณีเช่นนี้ด้วยมิ”

นายเขียวเป็นลูกหนี้ นายขาวในอันที่จะต้องชำระหนี้คือส่งมอบรถยนต์ที่ซื้อขายกันนั้นให้นาย ขาวผู้ซื้อ แต่นายเขียวได้ ไซ้ให้นายจำทำการชำระหนี้แทนตน ซึ่งนายเขียวจะต้องรับผิดชอบในความ ผิดของคน ที่ตน ใช้ ในการชำระหนี้ นั้นโดยขนาดเสมอกับว่าเป็นความผิดของตนเอง (มาตรา 220) และ ผลของมาตรา 220 ที่มีให้นำบทบัญญัติมาตรา 373 มาใช้บังคับคือ ความตกลงทำไว้ล่วงหน้า เป็นข้อ ความยกเว้นมิให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบเพื่อกลฉ้อฉล หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตัวแทน หรือของบุคคลที่ลูกหนี้ ใช้ให้ชำระหนี้ นั้นหากเป็นโมฆะไม่ เพราะฉะนั้นลูกหนี้ อาจตกลงกับเจ้าหนี้ เพื่อขอยกเว้นให้ตนไม่ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลที่ตน ใช้ ในการชำระหนี้ ทำกลฉ้อฉลหรือประมาทเลินเล่ออย่าง ร้ายแรง แต่ข้อตกลงนี้จะต้องเป็นข้อตกลงระหว่างชาวเจ้าหนี้ กับเขียวลูกหนี้ มิใช่เป็นข้อตกลงที่ทำ กันเองระหว่างเขียวลูกหนี้กับจำซึ่งเป็นบุคคลที่ลูกหนี้ ใช้ให้ทำการชำระหนี้แทน (โดยที่ชาวเจ้าหนี้มิ ได้ตกลงด้วย)

ดังนั้น แม้นายซำได้แอบนำรถยนต์ไปขายให้แก่นายชม แล้วเอาเงินที่ได้หลบหนีไปโดยที่ นายเชียวมิได้รู้เห็นด้วยเลย ก็ไม่ทำให้นายเชียวหลุดพ้นจากความรับผิดชอบต่อนายซำได้ นายเชียวจึง ต้องรับผิดชอบต่อนายซำ ในกรณีที่นายซำไม่ได้รับมอบรถยนต์ตามข้อตกลง

26. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่ง มาตรา 733 เจ้าหนี้มีสิทธิจะให้ชำระหนี้ของคนจากทรัพย์สินของลูกหนี้ จนสิ้นเชิงรวมทั้ง เงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่ง บุคคลภายนอกต้องชำระแก่ลูกหนี้ด้วย” ท่านเข้าใจว่ากระไร ของอธิบาย

โดยบัญญัติแห่งกฎหมายมาตรานี้จึงเป็นที่เห็นได้ว่า บรรดาทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ ย่อมเป็นประกันในการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือว่าเมื่อลูกหนี้ได้ก่อหนี้ขึ้น แล้ว หนี้นั้นย่อมผูกพันกองทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วย กองทรัพย์สินของลูกหนี้ดังกล่าวนี้ อาจจะเป็น ทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีอยู่แล้วในขณะที่ก่อหนี้ขึ้น หรืออาจจะเป็นทรัพย์สินที่ลูกหนี้จะได้มาในอนาคต ซึ่ง อาจจะเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ หรืออาจจะเป็นสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งที่สามารถจะ ค่าตอบแทนเป็นราคาสินค้าได้ ก็อาจถูกเจ้าหนี้อัดมาขายทอดตลาด เพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282)

การที่มาตรา 214 กล่าวถึงเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ที่บุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย นั้น ก็เพราะเงินและทรัพย์สินเช่นว่านี้ เป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วย ฉะนั้นเจ้าหนี้อ่อมจะมีสิทธิ บังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินนั้นได้ตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 310 ถึง 312

การที่มาตรา 214 บัญญัติว่า เจ้าหนี้มีสิทธิจะให้ชำระหนี้ของคนจากทรัพย์สินของลูกหนี้ จนสิ้นเชิงนั้น หากได้หมายความว่า เจ้าหนี้มีสิทธิจะยึดทรัพย์สินของลูกหนี้เสียทั้งหมดจนไม่มีอะไร เหลือติดตัวไม่ เพราะในเบื้องต้นเจ้าหนี้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอยู่เป็นจำนวนเท่าใด ก็มีสิทธิจะ ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้เพียงเท่าที่พอจะชำระหนี้แก่คนเท่านั้น จะยึดทรัพย์สินของลูกหนี้เกินกว่าที่จำ- เป็นจะต้องชำระหนี้ ให้แก่คนไม่ได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 284) นอกจากนี้ ทรัพย์สินของลูกหนี้บางอย่างดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 285 และ 286 นั้น เจ้าหนี้ก็หาสิทธิที่จะยึดมาเพื่อชำระหนี้แก่คนไม่นอกจากนี้ยังมีทรัพย์สินบางอย่างของลูกหนี้ซึ่งมี กฎหมายยกเว้นไว้มิให้เจ้าหนี้อัดมาบังคับชำระหนี้ เช่นพระราชบัญญัติการยึดทรัพย์สิน ของกสิกร พ.ศ. 2475 ซึ่งบัญญัติห้ามมิให้เจ้าหนี้อัดเครื่องมือในการประกอบการกสิกรรมตามสมควร เช่น โค

กระบือ แยก ไถ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ทั้งนี้เพราะกฎหมายประสงค์จะให้ลูกหนี้กลายเป็นคน
สิ้นเนื้อประดาตัว

หลักประกันในการชำระหนี้ของเจ้าหนี้ตามมาตรา 214 นั้นเป็นหลักประกันที่ไม่มี
ความมั่นคง เพราะในฐานะที่ลูกหนี้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน ลูกหนี้ก็ยังมีสิทธิที่จะจำหน่ายจ่ายโอน
หรือก่อให้เกิดภาระติดพันแก่ทรัพย์สินของตนได้ ยิ่งกว่านั้นเจ้าหนี้ทุกคนของลูกหนี้ ย่อมมีสิทธิที่จะ
ได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้โดยเสมอภาคกัน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา
290 และ 291)

การที่มาตรา 214 บัญญัติไว้ในตอนต้นว่า “ภายในบังคับแห่งมาตรา 739” หมาย
ความว่า ถ้าเอาทรัพย์สินนองหลุด และราคาทรัพย์สินนั้นมีประมาณค่ากว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกัน
อยู่ก็ดี หรือถ้าเอาทรัพย์สินซึ่งจำนองออกขายทอดตลาดใช้หนี้ ได้เงินจำนวนสุทธิน้อยกว่าจำนวนเงินที่
ค้างชำระกันอยู่นั้นก็ดี เงินยังขาดจำนวนอยู่เท่าใดลูกหนี้ก็ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ลูกหนี้และเจ้าหนี้ผู้
รับจำนองจะได้ตกลงกันไว้เป็นพิเศษว่า ถ้าผู้รับจำนองบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองได้ไม่พอ
เงินยังขาดอยู่เท่าใดก็ให้ผู้รับจำนองมีสิทธิยึดทรัพย์สินอย่างอื่น ๆ ของลูกหนี้ได้ ข้อตกลงเช่นนี้มีผล
ใช้บังคับได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1313/2480)

* 28 ให้อธิบายหลักทั่วไปเกี่ยวกับการบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง

เรื่องของการบังคับชำระหนี้มีหลักสำคัญว่า จะต้องให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ตามที่ตกลงกัน
ไว้ หรือตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้นั้น เช่น นายแดงตกลงขายที่ดินให้นายดำ นายแดง
ผิดสัญญา นายดำมีสิทธิขอให้ศาลบังคับให้นายแดงโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้นายดำตามที่ตกลงกัน วิธี
การบังคับเช่นนี้เรียกว่าการบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง

กรณีที่จะมีการบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงได้นั้น สภาพแห่งหนี้จะต้องเปิดช่องให้บังคับ
กันได้ ดังที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 213 วรรคแรก ถ้าสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้บังคับกันได้
แล้ว เจ้าหนี้จะใช้สิทธิบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงหาได้ไม่ ทั้งนี้เพราะหนี้เป็นบุคคลสิทธิ เป็น
สิทธิเหนือบุคคล ซึ่งเจ้าหนี้มีสิทธิบังคับชำระหนี้ได้เฉพาะแต่ทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้น เจ้าหนี้จะ
บังคับแก่ตัวลูกหนี้ไม่ได้

ตัวอย่างเช่น นายแดง จิตรกร รับจ้างเขียนรูปนายดำให้แก่นายดำด้วยฝีมือของตนเอง
เมื่อนายแดงผิดสัญญาไม่เขียนรูปให้นายดำ นายดำจะร้องขอต่อศาลบังคับให้นายแดงเขียนรูปตนไม่ได้
เพราะวิธีการบังคับชำระหนี้เช่นนี้เป็นการบังคับแก่ตัวของลูกหนี้

นอกจากนี้สภาพแห่งหนั้นยังต้องอยู่ในวิสัยที่ลูกหนั้นยังชำระหนี้ได้ ถ้าการชำระหนี้ดังกล่าวเป็นอันพ้นวิสัยที่ลูกหนั้นจะพึงปฏิบัติชำระหนี้ได้แล้ว เจ้าหนั้นจะขอให้ศาลบังคับให้ลูกหนั้นชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงไม่ได้

ตัวอย่างเช่น นายแดงยืมแจกันลายครามของนายดำไปแล้วทำแตก นายดำจะขอให้ศาลบังคับให้นายแดงคืนแจกันลายครามอันนั้นในสภาพที่ดีเหมือนเดิมแก่ตนไม่ได้

ตามปกติหนี้เงิน หรือหนี้ซึ่งมีวัตถุแห่งหนั้นเป็นการส่งมอบทรัพย์สิน เจ้าหนั้นย่อมขอให้ศาลบังคับให้ลูกหนั้นชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงได้เสมอ เพราะเป็นการบังคับเกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนหนั้นที่มีวัตถุแห่งหนั้นเป็นการกระทำหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามหลักแล้ว สภาพแห่งหนั้นไม่เปิดช่องให้บังคับชำระหนี้ โดยเฉพาะเจาะจงได้ เพราะการบังคับในกรณีเช่นนี้ย่อมกระทบกระทั่งเป็นการบังคับแก่ตัวลูกหนั้น แต่ ป.พ.พ. มาตรา 213 วรรค 2 และ 3 ได้บัญญัติถึงวิธีการบังคับชำระหนี้ อย่างอื่นไว้แทนกล่าวคือ ในกรณีที่วัตถุแห่งหนั้นเป็นการกระทำ เจ้าหนั้นจะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับให้บุคคลภายนอกกระทำการอันนั้นแทนโดยให้ลูกหนั้นเสียค่าใช้จ่ายให้ก็ได้ หรือถ้าวัตถุแห่งหนั้นเป็นอันให้กระทำนิติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เจ้าหนั้นจะขอให้ศาลสั่งให้ถือเอาคำพิพากษาของศาลแทนการแสดงเจตนาของลูกหนั้นก็ได้ หรือในกรณีที่หนี้ซึ่งมีวัตถุแห่งหนั้น เป็นอันจะไต่ถามวันการอันใด เจ้าหนั้นจะเรียกร้องให้หรือถอนการที่ได้กระทำลงแล้วนั้นโดยให้ลูกหนั้นเสียค่าใช้จ่ายและจัดการอันควรเพื่อการภายหน้าด้วยก็ได้

• 29. การบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงหมายความว่าอะไร

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติหลักทั่วไปในการบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงไว้อย่างไรบ้าง

ในการก่อนหนั้นยอมเป็นที่เห็นได้ว่าคู่กรณีแห่งหนั้นนั้น คือเจ้าหนั้นและลูกหนั้น ย่อมมีความประสงค์ที่จะได้รับประโยชน์จากการได้ชำระหนี้ ให้ถูกต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ ด้วยเหตุนี้ ในการบังคับชำระหนี้ จึงมีหลักสำคัญว่า จะต้องให้เจ้าหนั้นได้รับชำระหนี้ตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ โดยครบถ้วน และถูกต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งหนั้นด้วย ถ้าหนั้นนั้นเกิดจากสัญญาจะต้องให้เจ้าหนั้นได้รับชำระหนี้ตามที่ ได้ตกลงกันไว้ เช่น นายแดงซื้อที่ดินจากนายดำ นายแดงย่อมต้องการได้ที่ดินของนายดำมาเป็นของตน ฉะนั้น ในการบังคับชำระหนี้จึงต้องให้นายแดงได้มาซึ่งที่ดินตามปรารภณา วิธีบังคับชำระหนี้ ให้ได้ผลเช่นว่านี้ เรียกว่าการบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติหลักทั่วไป ในการบังคับชำระหนี้ โดยเฉพาะเจาะจงไว้ในมาตรา 213 กล่าวคือ

(1) เมื่อสภาพแห่งหนี้ ไม่เปิดช่องให้บังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงได้ ถ้าวัตถุแห่งหนี้ เป็นอันให้กระทำกรอันหนึ่งอันใด เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับให้บุคคลภายนอกกระทำกร อันนั้นโดยให้ลูกหนี้เสียค่าใช้จ่ายให้ก็ได้

ตัวอย่าง นายแดงทำสัญญารับจ้างต่อเรือฉลอมให้นายดำ 1 ลำ กำหนดจะทำให้แล้วเสร็จ โดยเรียบริ้อยในกำหนดหนึ่งเดือน แต่นายแดงละเลยเสีย หาคือเรือให้นายดำตามสัญญาไม่ ถ้านายดำ ประสงค์ที่จะได้เรือ ก็อาจเสนอคดีของตนต่อศาล และขอให้ศาลสั่งบังคับชำระหนี้ โดยบุคคลภายนอก และให้ลูกหนี้เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการนี้แก่นายดำได้

(2) เมื่อสภาพแห่งหนี้ ไม่เปิดช่องให้บังคับชำระหนี้ได้ ถ้าวัตถุแห่งหนี้เป็นอันให้ลูกหนี้ กระทำนิติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เจ้าหนี้จะขอให้ศาลสั่งให้ถือเอาคำพิพากษาของศาลแทนการแสดง เจตนาของลูกหนี้ก็ได้

ตัวอย่าง นายแดงทำหนังสือสัญญาขายที่ดินให้นายดำ 1 แปลง เป็นเงิน 50,000 บาท นายแดงรับเงินค่าที่ดินจากนายดำและส่งมอบที่ดินแก่นายดำแล้ว แต่นายแดงละเลยไม่ยอมไปทำหนังสือ สัญญาซื้อขายและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 456 นายดำอาจจะฟ้องนายแดงและขอให้ศาลสั่งบังคับให้นายแดงปฏิบัติตามดังกล่าวแล้วได้ หากนายแดง ละเลยไม่ไปจัดการทำสัญญาโอนทะเบียนให้แก่นายดำแล้ว ก็ขอให้ศาลสั่งให้ถือเอาคำพิพากษาของศาล แทนการแสดงเจตนาของนายแดงได้ เมื่อศาลพิพากษาให้นายดำชนะคดี และนายแดงไม่ปฏิบัติตาม ตามคำสั่งบังคับของศาลแล้ว นายดำก็อาจนำคำพิพากษาของศาลไปแสดงต่อเจ้าพนักงานที่ดิน เพื่อ จัดการโอนทางทะเบียนให้ที่ดินนั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่นายดำได้

(3) เมื่อสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้บังคับชำระหนี้ได้ ถ้านั้นมีวัตถุเป็นอันจะให้คงวัน การอันใดเจ้าหนี้จะเรียกร้องให้รื้อถอนการที่ได้กระทำลงแล้วนั้นโดยให้ลูกหนี้เสียค่าใช้จ่าย และให้จัด- การอันควรเพื่อปกกลายหน้าด้วยก็ได้

ตัวอย่าง นายแดงทำสัญญากับนายดำว่า จะไม่ปลูกสร้างโรงเรือนปิดบังหน้าที่ดินของนาย ดำ ถ้านายแดงละเลยไม่ปฏิบัติตามสัญญาของตนและปลูกสร้างโรงเรือนขึ้นปิดบังหน้าที่ดินของนายดำ แล้วนายดำก็อาจจะฟ้องนายแดงและขอให้ศาลสั่งให้รื้อถอนโรงเรือนนั้นได้

(4) บทบัญญัติในวรรคทั้งหลายที่กล่าวมาาก่อนนี้ หากกระทบกระทั่งถึงสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะ เรียกเอาค่าเสียหายไม่นั้น ถ้าเจ้าหนี้เห็นว่ากรชำระหนี้ โดยบุคคลภายนอกจะไม่อำนวยความสะดวกแก่ เจ้าหนี้แล้ว เจ้าหนี้จะฟ้องเรียกค่าเสียหายจากลูกหนี้แต่อย่างเดียว โดยไม่ร้องขอให้ศาลสั่งบังคับชำระ หนี้โดยบุคคลภายนอกก็ได้ หรือถ้าเจ้าหนี้พอใจจะให้บุคคลภายนอกได้กระทำ และถ้าปรากฏว่าการ ที่บุคคลภายนอกชำระหนี้แทนลูกหนี้นั้นไม่ได้ผลดีเท่ากับลูกหนี้ชำระด้วยตนเองแล้ว เจ้าหนี้จะเรียก เอาค่าเสียหายจากลูกหนี้ด้วยก็ได้

ตัวอย่าง นายแดงทำสัญญาจะปลูกบ้านให้นายดำ ถ้านายแดงจะไม่ปลูกบ้านให้นายดำ ตามสัญญาแล้ว นายดำอาจฟ้องเรียกค่าเสียหายจากนายแดง โดยไม่จำเป็นต้องฟ้องให้ศาลสั่งบังคับชำระหนี้ โดยบุคคลภายนอกก็ได้ แต่ถ้านายดำประสงค์จะได้บ้าน ก็อาจฟ้องขอให้ศาลบังคับชำระหนี้ โดยบุคคลภายนอก และถ้าการสร้างบ้านโดยบุคคลภายนอกนั้นทำให้นายดำได้รับความเสียหาย เช่น ปลูกสร้างไม่ดีเท่านายแดง นายดำก็ยังเรียกเอาค่าเสียหายนั้นจากนายแดงได้อีกด้วย

• 30. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213 วรรคแรก บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ละเลยเสียไม่ชำระหนี้ของคน เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้ทำเช่นนั้นได้” ท่านเข้าใจว่ากระไร จงอธิบาย

ป.พ.พ. มาตรา 213 วรรคแรกนี้ กำหนดหลักทั่วไปให้มีการบังคับชำระหนี้ให้ได้ผลต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ วิธีการบังคับชำระหนี้ให้ได้ผลเช่นว่านี้ เรียกว่าการบังคับชำระหนี้ โดยเฉพาะเจาะจง

การบังคับชำระหนี้ โดยเฉพาะเจาะจงนั้น จะกระทำได้อีกเมื่อสภาพแห่งหนี้เปิดช่องให้ทำได้ ถ้าสภาพแห่งหนี้ ไม่เปิดช่องให้บังคับได้แล้ว จะบังคับชำระหนี้ โดยเฉพาะเจาะจงหาได้ไม่ เพราะตามหลักกฎหมาย หนี้เป็นสิทธิเหนือบุคคล และสามารถจะบังคับได้แก่ทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้น จะบังคับเอาแก่ตัวของลูกหนี้ไม่ได้

เมื่อสภาพแห่งหนี้ ไม่เปิดช่องให้บังคับชำระหนี้ได้ ตามมาตรา 213 วรรค 2 และวรรคต่อไปแห่งประมวลกฎหมายนี้ ได้กำหนดวิธีการบังคับชำระหนี้ไว้ว่า ถ้าวัตถุแห่งหนี้เป็นอันให้กระทำการอันใดอันหนึ่ง เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้บุคคลภายนอกกระทำการอันนั้นโดยลูกหนี้เสียค่าใช้จ่ายก็ได้

ถ้าวัตถุแห่งหนี้เป็นอันให้กระทำการใดกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้ศาลสั่งให้ถือเอาค่าพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของลูกหนี้ก็ได้

ถ้าวัตถุแห่งหนี้เป็นอันให้ลูกหนี้งดเว้นการอันใด เจ้าหนี้จะเรียกร้องให้บุคคลภายนอกหรือถอนการที่ได้กระทำลงนั้นโดยให้ลูกหนี้เสียค่าใช้จ่ายและให้จัดการอันควรเพื่อภาดภายหน้าด้วยก็ได้

นอกจากนี้ มาตรา 213 ยังกำหนดไว้ในวรรคสุดท้ายว่า เมื่อได้กระทำความวิธีการบังคับชำระหนี้ดังกล่าวข้างต้นแล้ว เจ้าหนี้ยังมีความเสียหายก็ชอบที่จะเรียกค่าเสียหายจากลูกหนี้ได้

• 31. การที่เจ้าหนี้จะมีสิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ นั้น จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์อย่างไรบ้าง

การที่เจ้าหนี้จะมีสิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ นั้น มีหลักเกณฑ์อยู่ 3 ประการคือ

(1) ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ การไม่ชำระหนี้ที่จะพึงเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนกันได้นั้น ไม่หมายความว่าความเฉพาะกรณีไม่ชำระหนี้เสียเลยเท่านั้น ในกรณีที่แม้ได้มีการชำระหนี้ แต่ได้ชำระล่าช้าผิดเวลา หรือขาดครบถ้วนไปด้วยเหตุอื่นตามที่ได้อำหนดไว้ ก็นับว่าเป็นการไม่ชำระหนี้ที่ทำให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนได้เช่นกัน

(2) เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายจากการไม่ชำระหนี้ของลูกหนี้ ถ้าการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ นั้นไม่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่งแก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้ก็จะเรียกค่าสินไหมทดแทนอะไรไม่ได้

(3) การที่ไม่ชำระหนี้เป็นเพราะความผิดของลูกหนี้ หรือพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบ ถ้าหากว่าการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้นั้นมีได้เป็นเพราะความผิดของลูกหนี้ หรือมิได้เป็นเพราะพฤติการณ์ที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบแล้ว เจ้าหนี้ก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

32. ในการที่จะกำหนดให้ลูกหนี้ใช้ค่าเสียหาย (แก่เจ้าหนี้) อันเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้ (ของลูกหนี้) เป็นจำนวนเงินมากน้อยเพียงใดนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติหลักทั่วไปซึ่งศาลจะอาศัยเป็นหลักในเรื่องนี้ ไว้ประการใดบ้างหรือไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติหลักทั่วไป ในการที่ศาลจะกำหนดให้ลูกหนี้ใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้ของลูกหนี้ไว้ ในมาตรา 222, 223 และ มาตรา 224 ซึ่งมีหลักสำคัญดังนี้

(1) ค่าเสียหายในกรณีปกติ ได้แก่การเรียกค่าเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้ (ม. 222 ว. 1)

(2) ค่าเสียหายในพฤติการณ์พิเศษได้แก่การเรียกค่าเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ หากว่าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว (ม. 222 ว. 2)

(3) ถ้าเจ้าหนี้เองได้มีส่วนทำ ความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งก่อให้เกิดความเสียหายด้วยการกำหนดค่าเสียหายในกรณีเหล่านี้ ต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาณ ข้อสำคัญก็คือว่า ความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นเพราะฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงไร (ม. 223)

ความผิดของเจ้าหนี้ดังกล่าวนี้ ย่อมกินความถึงการละเลยไม่เตือนลูกหนี้ ให้อำนาจอันตรายแห่งความเสียหายอันผิดปกติซึ่งลูกหนี้ไม่รู้หรือไม่อาจจะรู้ได้ หรือเพียงแต่ละเลยไม่บำบัดบับป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายนั้นด้วย

(4) หนี้เงิน ให้ออกดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละกึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมายก็ให้ส่งดอกเบี้ยตามนั้นได้ แต่จะคิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดไม่ได้

33. การที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้นั้นจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์สำคัญประการใดบ้าง ให้อธิบายและยกอุทธรณ์ประกอบคำอธิบายด้วย

การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เป็นวิธีการอย่างหนึ่งของเจ้าหนี้ในการควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อให้มีไว้เพียงพอชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

ป.พ.พ. มาตรา 233 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์สำคัญไว้ 3 ประการดังนี้

(1) ลูกหนี้ซัดขิ้นไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้อง หรือลูกหนี้เพิกเฉยเสียไม่ใช้สิทธิเรียกร้อง หมายความว่าลูกหนี้เป็นเจ้าหนี้คนอื่นอยู่ ลูกหนี้คนนั้นในฐานะเจ้าหนี้ซัดขิ้นหรือเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องนั้นโดยไม่เหตุผลสมควร กฎหมายบัญญัติให้เจ้าหนี้มีอำนาจใช้สิทธิเรียกร้องนั้นแทนลูกหนี้ฟ้องลูกหนี้ของลูกหนี้ให้ชำระหนี้ได้ แต่กฎหมายมิได้ให้อำนาจเจ้าหนี้ถึงกับเข้าไปดำเนินการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้เช่นเอาทรัพย์สินของลูกหนี้หนี้ออกให้เช่า

(2) การที่ลูกหนี้ซัดขิ้นหรือเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องนั้น เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์หมายความว่า ถ้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้เท่าที่มีอยู่เพียงพอที่เจ้าหนี้จะบังคับชำระหนี้ได้แล้วเช่นนั้น เจ้าหนี้ไม่เสียประโยชน์ เจ้าหนี้ไม่มีอำนาจใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้

(3) สิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้จะพึงใช้แทนลูกหนี้ จะต้องมิใช่เป็นการของลูกหนี้ส่วนตัวโดยแท้ การส่วนตัวของลูกหนี้นั้นได้แก่การสมรสของลูกหนี้ การฟ้องหย่า การรับรองบุตร เป็นต้น การส่วนตัวที่กล่าวนี้ไม่เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้เลย หรือเกี่ยวกับกองทรัพย์สินของลูกหนี้ แต่เมื่อเป็นการส่วนตัวของลูกหนี้ โดยแท้ เจ้าหนี้ก็ไม่มีสิทธิที่จะเข้าใช้แทนลูกหนี้ได้ เช่นสิทธิตาม ป.พ.พ. มาตรา 446 หรือ ในเรื่องหมิ่นประมาท เป็นต้น

ตัวอย่าง นายคำเป็นลูกหนี้นายแดง 50,000 บาท ระหว่างนั้นนายคำเป็นเจ้าหนี้นายขาว อยู่ 20,000 บาท นายคำไม่มีทรัพย์สินอื่นใดที่นายแดงเจ้าหนี้จะฟ้องบังคับชำระหนี้ได้ นายคำซัดขิ้นหรือเพิกเฉยเสียไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้องฟ้องเรียกหนี้ 20,000 จากนายขาว ในกรณีเช่นนี้จะเห็นได้ว่านายแดงเจ้าหนี้เสียประโยชน์ นายแดงเจ้าหนี้จึงมีอำนาจใช้สิทธิเรียกร้องของนายคำลูกหนี้ในนามของตนเองแทนนายคำฟ้องให้นายขาวชำระเงิน 20,000 บาทนั้นได้

34. นายขาวกู้เงินนายคำไป 5,000 บาท แต่ปรากฏว่านายขาวมีทรัพย์สินอยู่ประมาณราคาได้ 1,000 บาท และมีสิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะถูกนายเหลืองหมิ่นประมาท แต่นายขาวกลับเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตนอันมีต่อนายเหลือง ดังนั้น นายคำเจ้าหนี้จะเข้าใช้สิทธิเรียกร้องให้นายเหลืองชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่นายขาวแทนนายขาวได้หรือไม่ อ่างหลักกฎหมายประกอบคำตอบของท่าน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ขัดขืนไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้องหรือเพิกเฉยเสียไม่ใช้สิทธิเรียกร้อง เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องนั้นในนามของตนเองแทนลูกหนี้เพื่อป้องกันสิทธิของตนในมูลหนี้นั้นก็ได้ เว้นแต่ในข้อที่เป็นการของลูกหนี้ส่วนตัวโดยแท้” จึงเป็นที่เห็นได้ว่า ในการที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องได้ตามมาตรา 233 นั้นจะต้องประกอบด้วยความสำคัญ 3 ประการคือ

1. ลูกหนี้ต้องขัดขืนไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้อง หรือเพิกเฉยไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้อง
2. การที่ลูกหนี้ขัดขืนหรือเพิกเฉยเสียนั้นเป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์
3. สิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้จะพึงเข้าใช้แทนลูกหนี้ต้องมี ใช้เป็นการของลูกหนี้ส่วนตัว

โดยแท้

การวินิจฉัย ในกรณีตามปัญหานี้ แม้จะเข้าตามหลักเกณฑ์ในข้อ 1 และ 2 คือนายชาวลูกหนี้ได้เพิกเฉยเสีย ไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตนอันมีต่อนายเหลียง และการเพิกเฉยเสียนี้เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์เพราะทรัพย์สินที่นายชาวมียูก่อนไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ให้แก่รายดำ แต่เนื่องจากว่าสิทธิเรียกร้องซึ่งนายชาวมียูก่อนนั้นเป็นสิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะถูกหมิ่นประมาท อันมีลักษณะเป็นการส่วนตัวของลูกหนี้โดยแท้ ดังนั้น นายดำเจ้าหนี้จะเข้าใช้สิทธิเรียกร้องแทนนายชาวมียูก่อนตามมาตรา 233 ไม่ได้

35. การที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิ ในการเพิกถอนนิติกรรมอันเป็นการฉ้อฉลของลูกหนี้ได้ นั้นจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ประการใดบ้าง ให้อธิบาย และยกอุทธาน์ประกอบคำอธิบายด้วย

การที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิ ในการเพิกถอนนิติกรรมอันเป็นการฉ้อฉลของลูกหนี้ได้นั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 237 บัญญัติว่า “เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียได้ซึ่งนิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำลงทั้งรู้ว่าจะเป็นการให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ แต่ความข้อนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ท่านนิติกรรมนั้นบุคคลซึ่งเป็นผู้ได้ลาภออกแต่การนั้นมีได้รู้เท่าถึงข้อความจริงอันเป็นทางให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบนั้นด้วย แต่หากกรณีเป็นการทำให้โดยเสนาหา ท่านว่าเพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้ผู้ฝ่ายเดียวเท่านั้นก็พอแล้วที่จะขอเพิกถอนได้

บทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับแก่นิติกรรมใดอันมิได้มีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน

ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 237 นี้ พึงเห็นได้ว่าการที่เจ้าหนี้จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนการฉ้อฉลของลูกหนี้ได้นั้น จะต้องประกอบด้วยเหตุผลดังนี้คือ

(1) ลูกหนี้ได้กระทำนิติกรรมอันมีผลเป็นการจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สิน ของลูกหนี้ ให้แก่บุคคลอื่นต่อนิติกรรมนั้นมิได้มีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สินแล้ว เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนนิติกรรมนั้นไม่ได้

(2) การกระทำของลูกหนี้ดังกล่าวในข้อ (1) นั้น ลูกหนี้รู้หรือว่าเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ

(3) ในการเพิกถอนนิติกรรมซึ่งลูกหนี้ได้กระทำลงไป โดยมีใช่เป็นการทำให้โดยเสนหา เจ้าหนี้จะต้องพิสูจน์ว่า ในขณะที่ลูกหนี้ทำนิติกรรมนั้นบุคคลซึ่งเป็นผู้ได้ลาภยกแก่การนั้นได้รู้เท่าถึงข้อความจริงอันเป็นทางให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบ แต่ถ้าเป็นการที่ลูกหนี้ทำให้โดยเสนหาแล้ว เพียงแต่ลูกหนี้รู้ถึงการฉ้อฉลนั้นฝ่ายเดียวก็พอแล้วที่จะขอเพิกถอนได้

ตัวอย่าง นายแดงเป็นลูกหนี้รายค้าอยู่ 50,000 บาท นายแดงมีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างประมาณ 100,000 บาท นอกจากนี้นายแดงไม่มีทรัพย์สินอันมีค่าอย่างอื่นอีก ถ้านายแดงโอนที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของตนให้นายขาวเสีย นายดำก็มีสิทธิที่จะฟ้องศาลเพื่อขอให้สั่งเพิกถอนนิติกรรมอันเป็นการฉ้อฉลได้ ถ้าปรากฏว่าการที่นายแดงโอนที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้นายขาวนั้นเป็นการทำให้โดยเสนหา นายดำเพียงแต่พิสูจน์ว่านายแดงรู้ว่าการโอนนั้นเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบก็พอที่จะขอเพิกถอนได้ แต่ถ้าปรากฏว่าการที่นายแดงโอนที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้นายขาวนั้นเป็นการโอนโดยมีค่าตอบแทน และนายขาวได้รับโอนไว้โดยสุจริต กล่าวคือนายขาวไม่รู้ว่าจะเป็นทางให้นายดำเสียเปรียบแล้ว นายดำก็ไม่อาจจะขอให้ศาลเพิกถอนการโอนนั้นได้

36. ในการที่เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามมาตรา 233 นั้น เจ้าหนี้ต้องปฏิบัติกรอย่างไรบ้าง

ในการที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามมาตรา 233 นั้น เจ้าหนี้ต้องปฏิบัติดังนี้คือ

(1) เจ้าหนี้ ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ในนามของตนแสวงแทนลูกหนี้ กล่าวคือ เจ้าหนี้เป็นผู้ฟ้องคดีโดยลำพัง ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมของลูกหนี้

(2) เจ้าหนี้จะต้องขอยกเลิกลูกหนี้เข้ามาในคดีนั้นด้วย (มาตรา 234)

(3) เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เรียกเงินเต็มจำนวนที่ยังค้างชำระแก่ลูกหนี้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนที่ค้างชำระแก่ตนก็ได้ ถ้าจำเลยยอมใช้เงินเพียงเท่าจำนวนที่ลูกหนี้เดิมค้างชำระแก่เจ้าหนี้ นั้นคดีก็เป็นอันเสร็จกันไป ทั้งนี้ก็เพราะเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้มากกว่าจำนวนที่ค้าง

ชำระแก้ต้นนั้นหาได้ไม่แต่ถ้าลูกหนี้เดิมได้เข้าชื่อเป็นโจทก์ด้วยลูกหนี้เดิมผู้เป็นเจ้าของสิทธิเรียกร้อง จะขอให้ศาลดำเนินการพิจารณาคือไปในส่วนจำนวนเงินที่ยังเหลือติดค้างลูกหนี้เดิมอยู่ต่อไปได้ (มาตรา 235)

(4) ลูกหนี้มีข้อต่อสู้ลูกหนี้เดิมอยู่อย่างใด ๆ ย่อมจะยกขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้ได้ทั้งนั้น เว้นแต่ ข้อต่อสู้ซึ่งเกิดขึ้น เมื่อเจ้าหนี้ยื่นฟ้องแล้ว (มาตรา 236)

37. นวัตกรรมอย่างไรจึงจะถือว่าเป็นนวัตกรรมที่ลูกหนี้กระทำเพื่อกារ ฉ้อฉลเจ้าหนี้

การที่เจ้าหนี้จะขอเพิกถอนการฉ้อฉลของลูกหนี้ตามมาตรา 237 นั้น ลูกหนี้จะต้องทำ นวัตกรรมอันมีผลเป็นการจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินของลูกหนี้ให้แก่บุคคลอื่น โดยรู้ว่าจะเป็นการ ทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ฉะนั้นในการที่จะเพิกถอนการกระทำของลูกหนี้จึงจำเป็นต้องพิจารณาว่า การกระทำของลูกหนี้เป็นนวัตกรรมอันมีผลดังกล่าวแล้วหรือไม่ ถ้าหากว่าลูกหนี้ไม่ได้ทำนวัตกรรม อันมีผลเป็นการจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินของคนแล้วละก็ เจ้าหนี้จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนนวัตกรรม นั้นไม่ได้ เช่น นายแดงมีเจ้าหนี้อยู่หลายราย นายแดงไปกู้เงินนายดำมาอีก การกู้ยืมเงินครั้งนี้แม้จะ เป็นการเพิ่มภาระแก่นายแดงยิ่งขึ้น การกระทำของแดงนี้อาจทำให้เจ้าหนี้ของนายแดงเสียเปรียบได้ เพราะทำให้ส่วนเฉลี่ยในทรัพย์สินของนายแดงลดน้อยถอยลง แต่เจ้าหนี้ของนายแดงจะขอให้เพิกถอน การกู้เงินนั้นไม่ได้ เพราะการเพิกถอนการฉ้อฉลนั้นมุ่งประสงค์จะให้เจ้าหนี้มีสิทธิเพิกถอนนวัตกรรม ที่ลูกหนี้ทำขึ้นเพื่อให้ลูกหนี้อยากจนลง ถ้าห้ามเสียทุกทางแล้วลูกหนี้ก็ไม่มีโอกาสที่จะจัดกิจการอัน เกี่ยวกับทรัพย์สินของตนได้

38. จงกล่าวถึงผลแห่งการเพิกถอนนวัตกรรมอันเป็นการฉ้อฉลว่า มีผลกระทบกระเทือน ถึงบุคคลภายนอกเพียงใดหรือไม่

ผลแห่งการเพิกถอนการฉ้อฉลจะมีต่อบุคคลภายนอกเพียงใดนั้น ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 238 บัญญัติว่า “การเพิกถอนดังกล่าวมาในบทมาตราก่อนนั้น ไม่อาจกระทบ กระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกอันได้มาโดยสุจริตก่อนเริ่มฟ้องคดีขอเพิกถอน

อนึ่ง ความที่กล่าวในวรรคก่อนนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าสิทธินั้นได้มาโดยเสน่หา”

ตัวอย่าง นายแดงลูกหนี้ทำนวัตกรรมโอนทรัพย์สินให้นายดำเพื่อการฉ้อฉลเจ้าหนี้แล้ว นาย ดำได้โอนทรัพย์สินรายเดียวกันนี้ให้นายขาวอีกทอดหนึ่ง ดังนี้จึงมีปัญหาวว่า เมื่อเจ้าหนี้ของนายแดงฟ้อง นายดำเพื่อขอเพิกถอนการฉ้อฉลรายนี้ได้สำเร็จแล้ว ผลแห่งการเพิกถอนนั้นจะกระทบกระเทือนถึง สิทธิของนายขาว บุคคลภายนอกที่ได้รับโอนทรัพย์สินนี้จากนายดำเพียงไรหรือไม่

ในข้อนี้ ถ้านายขาได้รับโอนทรัพย์สินจากนายดำโดยสุจริต และเสียค่าตอบแทน ก่อนเจ้าหน้าที่ของ นายแดงฟ้องคดีขอเพิกถอนนั้นแล้ว ผลแห่งการเพิกถอนนั้นก็ใช้ยื่นนายขาไม่ได้ แต่ถ้านายขา ได้รับโอนทรัพย์สินนั้นมาโดยไม่สุจริต คือรู้ถึงการฉ้อฉลนั้นด้วยแล้ว หรือนายขาได้รับโอนทรัพย์สิน นั้นมาภายหลังที่เจ้าหน้าที่ของนายแดงฟ้องคดีขอเพิกถอนแล้วนั้น ผลแห่งการเพิกถอนนั้นย่อมใช้ยื่นนายขาได้

แต่ถ้าปรากฏว่านายขาได้รับโอนทรัพย์สินนี้มาจากนายดำโดยเสน่หาแล้ว ผลแห่งการเพิก ถอนนั้นย่อมใช้ยื่นนายขาได้ทุกกรณี กล่าวคือ แม้ว่านายขาจะได้รับโอนทรัพย์สินนั้นมาโดยสุจริตและ เป็นเวลาก่อนเจ้าหน้าที่ของนายแดงจะฟ้องคดีขอเพิกถอนก็ตาม ถ้านายขาได้รับโอนมาโดยเสน่หาแล้ว การเพิกถอนนั้นย่อมใช้ยื่นแก่นายขาได้ นายขาจะต้องคืนทรัพย์สินแก่นายแดงลูกหนี้ ในเมื่อได้มีการ เพิกถอนการฉ้อฉลแล้ว

39 นายขาเป็นหนี้นายเขียวอยู่ 2 ล้านบาท นายขามีที่นาอยู่ 2000 ไร่ ราคาประมาณ 1 ล้านบาท และมีบ้านอีก 1 หลัง ราคาประมาณ 2 แสนบาท นอกจากทรัพย์สินดังกล่าว แล้ว นายขาก็ไม่มีทรัพย์สินอื่นอีก นายขาไม่ต้องการจะให้ทรัพย์สินของตนถูกเจ้าหน้าที่ฟ้อง ร้องบังคับคดี จึงได้ขายที่นาของตนทั้งหมดให้แก่นายสีในราคา 5 แสนบาท เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2516 และยกบ้านของตนให้แก่นายแสงโดยเสน่หา เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2517 นายเขียวทราบว่านายขาได้ขายที่นาของตนให้แก่นายสี เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2516 และทราบว่า นายขาขายทรัพย์สินของตนให้แก่นายแสงเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2517

นายเขียวมอบเรื่องทั้ง 2 นี้ให้ท่านซึ่งเป็นทนายความเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2517 เพื่อดำเนินการในทางคดี ท่านมีทางจะดำเนินคดีขอเพิกถอนนิติกรรมทั้ง 2 รายนี้หรือไม่

ตามคำถามข้อนี้ มีกรณีที่จะต้องแยกพิจารณาออกเป็น 2 ประการ

ประการแรก นายขา ขายที่นาของตนให้แก่นายสีนั้น แม้โดยพฤติการณ์จะเป็นการ ฉ้อฉลเจ้าหน้าที่ตามป.พ.พ. มาตรา 237 แต่ก็ปรากฏข้อเท็จจริงตามปัญหาที่ถามว่า นายขาได้ขายที่นาไป ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2516 และนายเขียวผู้เป็นเจ้าหนี้ก็ได้ทราบเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอนการฉ้อฉล แล้วตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2516 นั้นเอง แต่นายเขียวเพิ่งจะมามอบเรื่องให้ทนายในวันที่ 1 มิถุนายน 2517 ซึ่งเป็นเวลาที่ล่วงเลยกำหนดอายุความ 1 ปีนับแต่ได้ทราบถึงการฉ้อฉลตามที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 240 เสียแล้ว จะดำเนินคดีไป โอกาสที่ศาลจะยกฟ้องเพราะลูกหนี้หรือบุคคลที่ได้รับโอน ทรัพย์สินรายนี้ไปเมื่อถูกฟ้องคดีและยกอายุความขึ้นต่อสู้มีได้มากจึงไม่ควรจะดำเนินคดีกับนายขาและนายสี

ประการที่สอง นายขายบ้านของตนให้แก่นายแสงโดยเสน่หา เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2517 เป็นการฉ้อฉลเจ้านั้นตาม ป.พ.พ. มาตรา 237 และนายเขียวได้ทราบเมื่อ 1 เมษายน 2517 เมื่อ นายเขียวได้รับมอบคดีในวันที่ 1 มิถุนายน 2517 ยังไม่ขาดอายุความตาม มาตรา 240 จึงดำเนินคดี ให้ฟ้อง นายซ่าและนายแสงขอให้เพิกถอนการฉ้อฉลรายนี้ได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 237

40. นายแดงเป็นหนี้เงินนายดำอยู่ 50,000 บาท ต่อมานายแดงได้โอนกระดอง 1 หลัง และที่ดิน 30 ตารางวา ให้แก่นายขาวโดยเสน่หา นายดำจึงฟ้องนายแดงและนายขาว ขอให้ศาลเพิกถอนการโอนซึ่งเป็นการฉ้อฉลเจ้านั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 ศาลพิพากษาให้นายดำชนะคดีตามฟ้องนายดำมาทราบในภายหลังว่า นายขาวได้ โอนสิ่งปลูกสร้าง และที่ดินรายนี้ให้แก่นายเหลืองไปแล้วโดยปรากฏข้อเท็จจริงต่างกันเป็น 2 กรณี ดังต่อไปนี้

(1) นายเหลืองได้รับโอนจากนายขาวโดยมีค่าตอบแทนและโดยสุจริต ภายหลังจากนายดำยื่นฟ้องคดีขอเพิกถอน

(2) นายขาวโอนให้นายเหลืองโดยเสน่หาก่อนนายดำยื่นฟ้องคดีขอเพิกถอนและ นายเหลืองได้รับโอนโดยสุจริต

ขอทราบว่านายดำจะยกเอาผลแห่งคำพิพากษาในคดีที่ดินชนะ นั้นมาใช้ยื่นนายเหลืองในกรณีทั้ง 2 นั้นได้หรือไม่

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 238 ซึ่งบัญญัติว่า “การเพิกถอนดังกล่าวมา ในบทมาตราก่อนนั้น ไม่อาจกระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกอันได้มาโดยสุจริตก่อนเริ่มฟ้องคดีขอเพิกถอน” และ “อนึ่งความที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าสิทธิอันได้มา โดยเสน่หา”

ฉะนั้น ใน (1) นายดำจึงยกเอาผลแห่งคดีที่ดินชนะมาใช้ยื่นนายเหลืองได้ เพราะถึงแม้ว่า นายเหลืองจะได้รับโอนจากนายขาว โดยมีค่าตอบแทนและโดยสุจริต แต่การได้สิทธิในทรัพย์สินของ นายเหลืองนั้น เมื่อเป็นการได้มาภายหลังที่นายดำยื่นฟ้องคดีขอเพิกถอนแล้ว นายเหลืองจะอ้างความ สุจริตและการมีค่าตอบแทนมาใช้ยื่นนายดำไม่ได้

ส่วนใน (2) นั้น นายดำยกเอาผลแห่งคดีที่ดินชนะมาใช้ยื่นนายเหลืองได้ เพราะนายเหลือง แม้จะได้รับโอนโดยสุจริต และได้รับโอนมาก่อนนายดำยื่นฟ้องคดีก็จริง แต่นายเหลืองจะอ้างเหตุผล ดังกล่าวนี้มาต่อสู้นายดำไม่ได้ เพราะนายเหลืองได้สิทธิในทรัพย์สินนั้นมาโดยเสน่หา

41. นายแดง ลูกหนี้ ทำนิติกรรมโอนทรัพย์สินให้นายดำเพื่อฉ้อฉลเจ้าหนี้ แล้วนายดำได้โอนทรัพย์สินรายเดียวกันนี้ให้นายขาวอีกทอดหนึ่ง ให้ท่านอธิบายว่า เมื่อเจ้าหนี้ของนายแดงฟ้องนายดำเพื่อขอเพิกถอนการฉ้อฉลรายนี้ ได้สำเร็จแล้ว ผลแห่งการเพิกถอนนั้นจะกระทบกระทั่งถึงสิทธิของนายขาวซึ่งได้รับโอนทรัพย์สินจากนายดำเพียงไร หรือไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 238 บัญญัติว่า “การเพิกถอนดังกล่าวมาในบทมาตราก่อนนั้น ไม่อาจกระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกอันได้มาโดยสุจริตก่อนเริ่มฟ้องคดีขอเพิกถอน อนึ่งความที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าสิทธินั้นได้มาโดยเสน่หา”

ฉะนั้น ถ้านายขาวได้รับโอนทรัพย์สินจากนายดำโดยสุจริต และเสียค่าตอบแทนก่อนเจ้าหนี้ของนายแดงฟ้องคดีขอเพิกถอนแล้ว ผลแห่งการเพิกถอนนั้นจะไต่ถามนายขาวไม่ได้ แต่ถ้านายขาวได้รับโอนทรัพย์สินนั้นมาภายหลังที่เจ้าหนี้ของนายแดงฟ้องคดีขอเพิกถอนแล้ว ดังนั้นผลแห่งการเพิกถอนนั้น ย่อมไต่ถามนายขาวได้

แต่ถ้าปรากฏว่านายขาวได้รับโอนทรัพย์สินนี้มาจากนายดำโดยเสน่หาแล้ว ผลแห่งการเพิกถอนนั้นย่อมไต่ถามนายขาวได้ทุกกรณี กล่าวคือ แม้ว่านายขาวจะได้รับโอนทรัพย์สินนี้มาโดยสุจริต และเป็นเวลาก่อนเจ้าหนี้ของนายแดงจะฟ้องคดีขอเพิกถอนก็ตาม ถ้านายขาวได้รับโอนทรัพย์สินนี้มาโดยเสน่หาแล้ว การเพิกถอนนั้นย่อมไต่ถามนายขาวได้

42. นายสิน ลูกหนี้ ทำนิติกรรมโอนที่ดินและบ้านซึ่งตนอยู่อาศัย ให้นายแสงเพื่อการฉ้อฉล นายสม ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2519 นายสมฟ้องนายแสงขอให้ศาลพิพากษาเพิกถอนนิติกรรมรายนี้ เมื่อนายสมชนะคดีแล้ว ปรากฏว่าหลังจากวันที่นายสมฟ้องคดีขอเพิกถอนนิติกรรมรายนี้แล้ว นายแสงได้ทำนิติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) นายแสง ทำนิติกรรมโอนที่ดินและบ้านนั้นให้แก่ นายสัง โดยเสน่หา หรือ
- (2) นายแสง ทำนิติกรรมขายที่ดินและบ้านนั้นให้นายโสมซึ่งซื้อไว้ โดยสุจริต

ให้ท่านวินิจฉัยว่า นายสมซึ่งเป็นเจ้าหนี้ นายสิน จะอ้างเอาผลแห่งการเพิกถอนนิติกรรมซึ่งตนชนะคดีนั้น มาไต่ถามนายสังและนายโสมได้หรือไม่

ผลของการเพิกถอนการฉ้อฉลจะไต่ถามต่อนายสังและนายโสมซึ่งเป็นบุคคลภายนอกได้เพียงไรหรือไม่ต้องอาศัยหลักกฎหมาย ป.พ.พ. มาตรา 238 ซึ่งบัญญัติว่า “การเพิกถอนดังกล่าวมาในบทมาตราก่อนนั้น ไม่อาจกระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกอันได้มาโดยสุจริตก่อนเริ่มฟ้องคดีขอเพิกถอน อนึ่งความที่กล่าวในวรรคก่อนนี้ท่านมิให้ใช้บังคับถ้าสิทธินั้นได้มาโดยเสน่หา”

กล่าวโดยสรุปก็คือว่า การเพิกถอนการฉ้อฉลดังกล่าวมาในมาตรา 237 ไม่อาจกระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกได้ถ้าบุคคลภายนอกได้ทรัพย์สินมาโดย สุจริต เสียค่าตอบแทน และ ได้รับโอนทรัพย์สินนั้นมาก่อนเริ่มฟ้องคดี

จากอุทธรณ์ (1) นายแสงทำนิติกรรมโอนที่ดินและบ้านให้แก่นายสงโดยเสน่หา นายสมซึ่งเป็นเจ้าหนี้นายสินอ้างเอาผลแห่งคดีฟ้องเพิกถอนการฉ้อฉลที่ตนชนะมาใช้นายสงได้ ตามมาตรา 233 วรรค 2 แห่ง ป.พ.พ. เพราะสิทธิของนายสงได้มาโดยเสน่หา

(2) นายแสงทำนิติกรรมขายที่ดินและบ้านให้นายโสมซึ่งซื้อไว้โดยสุจริต นายสมซึ่งเป็นเจ้าหนี้นายสินอ้างเอาผลแห่งคดีฟ้องเพิกถอนการฉ้อฉลที่ตนชนะมาใช้นายโสมได้ตามมาตรา 238 วรรคแรก แห่ง ป.พ.พ. เพราะนายโสมได้สิทธิมาภายหลังวันที่นายสมเริ่มฟ้องคดีขอเพิกถอนการฉ้อฉลแล้ว

43. คำว่า “รับช่วงสิทธิ” หมายความว่าอะไร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีกรณีที่บุคคลจะเข้าสู่ฐานะเป็นผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ ในกรณีใดบ้าง ยกตัวอย่างมาให้ดูสัก 3 กรณี

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติหลักกฎหมายอันเกี่ยวกับการรับช่วงสิทธิไว้ในบรรพ 2 ส่วนที่ 2 ซึ่งว่าด้วยผลแห่งหนี้ การรับช่วงสิทธิดังกล่าว หมายความว่าถึงกรณีที่บุคคลซึ่งมิใช่เจ้าหนี้อยู่แต่เดิมเข้ามาสวมสิทธิทั้งหลายบรรดาที่เจ้าหนี้มีอยู่โดยมูลหนี้ด้วยอำนาจแห่งกฎหมาย หากเกี่ยวกับสัญญาหรือการตกลงของคู่กรณีไม่ ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้นั้นชอบที่จะใช้สิทธิทั้งหลายที่เจ้าหนี้มีอยู่โดยมูลหนี้รวมทั้งประกันแห่งหนี้ได้ ในนามของตนเอง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 226 วรรค 1)

กรณีที่บุคคลจะเข้าสู่ฐานะเป็นผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ดังกล่าวในวรรคก่อนมิได้ ในกรณีที่ลูกหนี้ได้ ใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่เจ้าหนี้แล้วอย่างหนึ่งและมีได้ ในกรณีที่บุคคลได้ ใช้หนี้ ให้แก่เจ้าหนี้แทนลูกหนี้ตามกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้ก็ยกอย่างหนึ่ง

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 229 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับช่วงสิทธิในกรณีที่บุคคลได้ ใช้หนี้แก่เจ้าหนี้แทนลูกหนี้ ไว้ดังนี้

(1) บุคคลซึ่งเป็นเจ้าหนี้อยู่เอง และมาใช้หนี้ ให้แก่เจ้าหนี้อีกคนหนึ่งผู้ซึ่งมีสิทธิ จะได้รับใช้หนี้ก่อนตน เพราะเขามีบุริมสิทธิ หรือสิทธิจำนอง จำนำ

(2) บุคคลผู้ได้ ไปซื้ออสังหาริมทรัพย์และเอาเงินราคาค่าซื้อใช้ ให้แก่ผู้รับจำนองทรัพย์สินนั้นเสร็จไปแล้ว

(3) บุคคลผู้มีความผูกพันร่วมกับผู้อื่นหรือเพื่อผู้อื่นในอันจะต้องใช้หนี้มีส่วนได้เสียด้วยในการใช้หนี้และเข้าใช้หนี้

44. ช่วงทรัพย์หมายความว่าอะไร จะมีการรับช่วงทรัพย์ได้ในกรณีใดบ้าง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 226 วรรค 2 บัญญัติว่า “ช่วงทรัพย์ได้แก่เอาทรัพย์อันหนึ่งเข้าแทนที่ทรัพย์อันอีกอันหนึ่ง ในฐานะนิตินัยอย่างเดียวกับทรัพย์อันก่อน” ซึ่งหมายความว่า ถ้ามีเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นอันมีผลทำให้การชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัย และเป็นผลให้ลูกหนี้ได้มาซึ่งของแทนแล้ว เจ้าหนี้จะเรียกเอาของแทนซึ่งลูกหนี้ได้รับไว้แล้วนั้นเสมือนดังว่าของแทนนั้นเป็นวัตถุแห่งหนี้ขึ้นมาแต่ต้นก็ได้ ตัวอย่าง นายแดงได้จำนองเรือกลไฟของนายดำกับนายคำ ต่อมานายแดงได้เอาเรือกลไฟลำนั้นให้นายขาวเช่าไป นายขาวทำเรือกลไฟของนายแดงจมลงโดยประมาทเงินเสีย จึงได้ซื้อเรือกลไฟลำใหม่ให้นายแดงเพื่อใช้แทนเรือกลไฟที่นายขาวเช่าไป ดังนี้ เรือกลไฟลำใหม่นั้นจึงเป็นช่วงทรัพย์ และโดยฐานะนิตินัยย่อมเป็นอย่างเดียวกับเรือกลไฟลำเก่า คือเรือกลไฟลำใหม่นี้ย่อมมีภาระจำนองผูกพันเช่นเดียวกับเรือกลไฟลำเก่าซึ่งนายดำผู้รับจำนองย่อมมีสิทธิที่จะบังคับจำนองเอาแก่เรือลำใหม่นั้นได้ดุจดังว่าเรือลำนี้ได้จำนองนายดำไว้เหมือนกัน

จะมีการรับช่วงทรัพย์ได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) มาตรา 228 บัญญัติว่า “ถ้าเหตุการณ์ซึ่งทำให้การชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยนั้น เป็นผลให้ลูกหนี้ได้มาซึ่งของแทนก็ดี หรือได้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อทรัพย์อันพึงได้แก่คนนั้นก็ดี ท่านว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ส่งมอบของแทนที่ได้รับไว้ หรือเข้าเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเสียเองก็ได้ ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพราะการไม่ชำระหนี้ และถ้าใช้สิทธินั้นดังได้ระบุไว้ในวรรคต้นไซ้ ค่าสินไหมทดแทนอันพึงใช้แก่เจ้าหนี้นั้นย่อมลดจำนวนลงเพียงเสมอราคาแห่งของแทนซึ่งลูกหนี้ได้รับไว้หรือจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ลูกหนี้จะเรียกร้องได้นั้น”

(2) มาตรา 231 วรรคแรก บัญญัติว่า ถ้าทรัพย์สินที่จำนอง จำนำ หรืออยู่ในบังคับบุริมสิทธิประการอื่นนั้นเป็นทรัพย์ได้เอาประกันภัยไว้แล้ว สิทธิจำนอง จำนำ หรือบุริมสิทธิอย่างอื่นนั้นย่อมครอบไปถึงสิทธิที่จะเรียกร้องเอาแก่ผู้รับประกันภัยด้วย นอกจากนั้น ถ้าทรัพย์สินที่จำนองจำนำ หรืออยู่ในบังคับบุริมสิทธิประการอื่นนั้นถูกบังคับซื้ออีกด้วย หรือมีกรณีที่ต้องใช้ค่าเสียหายอันควรจะได้แก่เจ้าของทรัพย์สิน เพราะเหตุที่ทรัพย์สินนั้นทำลายหรือบุบสลายก็ดี สิทธิจำนองจำนำหรือบุริมสิทธิอย่างอื่นนั้น ย่อมครอบไปถึงสิทธิที่จะเรียกร้องเอาแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลผู้มีหน้าที่จะต้องจ่ายเงินค่าทดแทนเพื่อการบังคับซื้อ หรือผู้ที่เป็นต้นเหตุทำให้ทรัพย์สินบุบสลาย หรือทำลายด้วย

ตัวอย่าง นายแดงจำนองบ้านหลังหนึ่งไว้กับธนาคาร และบ้านหลังนี้มีประกันวินาศภัยไว้กับบริษัทรับประกันภัย ดังนั้นธนาคารย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากบริษัทรับประกันภัยในกรณีที่มิวินาศภัยเกิดขึ้นแก่บ้านนั้นด้วย

45. แดงมีรถยนต์อยู่ 1 คัน ได้เอาประกันภัยไว้กับบริษัทประกันภัย วันหนึ่งดำได้ขับรถโดยประมาทชนรถของแดงเสียหาย อันเป็นเหตุให้แดงต้องเสียค่าซ่อมแซมรถไปเป็นเงิน 3,000 บาท ซึ่งบริษัทประกันภัยได้ชำระเงิน 3,000 บาท ให้แก่แดงตามสัญญาประกันภัย เมื่อบริษัทประกันภัยมาเรียกร้องให้ดำชดใช้เงินจำนวนนั้น ดำปฏิเสธไม่ยอมชำระเงินให้แก่บริษัทประกันภัย โดยอ้างเหตุผลว่าบริษัทประกันภัยไม่ใช่เจ้าของรถที่ถูกชน จึงไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ตนชำระหนี้ได้

ดังนั้น ถ้าท่านเป็นทนายความของบริษัทประกันภัย ท่านจะได้แย้งข้อกล่าวอ้างของดำได้หรือไม่ อย่างไร

การรับช่วงสิทธิ มาตรา 227 บัญญัติว่า “เมื่อเจ้าหนี้ได้รับค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเต็มตามราคาทรัพย์สิน หรือสิทธิซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้แล้ว ท่านว่าลูกหนี้ย่อมเข้าสู่ฐานะเป็นผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้อันเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือสิทธินั้น ๆ ด้วยอำนาจกฎหมาย”

ผลของการรับช่วงสิทธิ มาตรา 226 วรรคแรก ได้บัญญัติว่า “บุคคลผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ชอบที่จะใช้สิทธิทั้งหลายบรรดาที่เจ้าหนี้มีอยู่โดยมูลหนี้รวมทั้งประกันแห่งหนี้นั้นได้ในนามของตนเอง”

การที่บริษัทประกันภัยได้ชำระเงิน 3,000 บาท (อันเป็นค่าซ่อมแซมรถของนายแดง) ให้แก่นายแดงตามสัญญาประกันภัยไปแล้วนั้น ถือได้ว่าบริษัทประกันภัยย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของนายแดงโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (ม. 227) ดังนั้น ถ้าข้าพเจ้าเป็นทนายความของบริษัทประกันภัย ข้าพเจ้าย่อมได้แย้งข้อกล่าวอ้างของนายดำได้ เพราะเมื่อบริษัทประกันภัยได้รับช่วงสิทธิของนายแดง (อันมีคือนายดำ) แล้ว บริษัทประกันภัยก็ย่อมจะใช้สิทธิเรียกร้องให้นายดำชำระหนี้ได้ในนามของบริษัทประกันภัยเอง (ม. 226 วรรค 1)

46. นายแดงจำนองบ้านของตนไว้กับนายดำเป็นเงิน 100,000 บาท ต่อมานายแดงได้ให้นายขาวเช่าบ้านหลังนี้ คิดค่าเช่าเดือนละ 500 บาท นายขาวกระทำประมาทเล่นเล่อเป็นเหตุให้บ้านซึ่งเช่านายแดงมาเกิดอัคคีภัยเสียหายหมดทั้งหลัง นายขาวจึงชอรถยนต์ให้นายแดง 1 คัน เพื่อชดใช้แทนบ้านที่ถูกไฟไหม้

เมื่อหนี้จำนวนถึงกำหนดไถ่ถอนแล้ว นายแดงผิดนัดไม่ชำระหนี้ นายดำประสงค์จะบังคับจำนวนเอาแก่รถยนต์ที่นายขาวซื้อให้นายแดง จึงมาปรึกษาท่าน ท่านจะให้คำแนะนำนายดำอย่างไร.

รถยนต์เป็นช่วงทรัพย์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 226 วรรค 2 ซึ่งบัญญัติว่า “ช่วงทรัพย์ได้แก่เอาทรัพย์สินอันหนึ่ง เข้าแทนที่ทรัพย์สินอีกอันหนึ่ง ในฐานะนิตินัยอย่างเดียวกับทรัพย์สินอันก่อน” หมายความว่า ถ้ามีพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น อันมีผลทำให้การชำระหนี้กลายเป็นอันพันวิสัย แต่เป็นผลให้ลูกหนี้ได้มาซึ่งของแทนแล้ว เจ้าหนี้จะเรียกเอาของแทนซึ่งลูกหนี้ได้รับไว้แล้วเสมือนตั้งว่าของแทนนั้น โดยฐานะนิตินัยย่อมตกอยู่ในภาวะผูกพันอย่างเดียวกับทรัพย์สินอันก่อน ด้วยเหตุนี้รถยนต์ซึ่งนายแดงได้มาจากนายขาว จึงมีจำนวนผูกพันอยู่ตามมาตรา 226 วรรค 2 โดยอำนาจกฎหมาย นายดำจึงมีสิทธิบังคับจำนวนเอาแก่รถยนต์ที่นายแดงได้มาแทนบ้านซึ่งถูกไฟไหม้

* 47. ก. เป็นเจ้าหนี้ ข. ก. ค. องค์กรโอนสิทธิเรียกร้องของตนที่มีต่อ ข. ให้แก่ ค. ก. จึงมาปรึกษาท่าน ท่านจงอธิบายให้ ก. ทราบว่ากฎหมายมีหลักเกณฑ์ในการโอนสิทธิเรียกร้องอย่างไรบ้าง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการโอนสิทธิเรียกร้องในมาตรา 303 และ 304 ดังนี้

มาตรา 303 บัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องนั้นท่านว่าจะพึงโอนกันได้ เว้นแต่สภาพแห่งสิทธิ นั้นเองจะไม่เปิดช่องให้ โอนกันได้

ความที่กล่าวมานี้ย่อมไม่ใช่บังคับ หากคู่กรณีได้แสดงเจตนาเป็นอย่างอื่น การแสดงเจตนา เช่นว่านี้ ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต”

มาตรา 304 บัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องเช่นใด ตามกฎหมายศาลจะสั่งยึดไม่ได้ สิทธิเรียกร้องเช่นว่านั้นท่านว่าจะโอนกันหาได้ไม่”

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติ มาตรา 303 และ 304 แห่ง ป.พ.พ. ดังกล่าวแล้วข้างต้นก็จะเห็นได้ว่าโดยหลักแล้วสิทธิเรียกร้องย่อมจะพึงโอนกันได้ แต่หลักดังกล่าวนี้มีข้อยกเว้นดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 303 และ 304 ดังนี้คือ

(1) สิทธิเรียกร้องซึ่งโดยสภาพแห่งสิทธิในนั้นเอง ไม่เปิดช่องให้โอนกันได้แล้วสิทธิเรียกร้องนั้นก็โอนกันไม่ได้ (มาตรา 303 วรรคแรก) คำว่าสภาพแห่งสิทธิไม่เปิดช่องให้โอนกันได้นั้น หมายความว่า จะชำระหนี้ให้แก่ผู้อื่นไม่ได้ นอกจากเจ้าหนี้เฉพาะตัว เช่นสิทธิเรียกร้องของผู้เสียหาย เพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่เป็นตัวเงินตาม มาตรา 446

(2) ถ้าหากคู่กรณีได้แสดงเจตนาห้ามโอนสิทธิเรียกร้องกันไว้ก็จะโอนกันไม่ได้ (มาตรา 303 วรรค 2) เพราะจะเป็นการขัดกับเจตนาของคู่กรณี แต่การแสดงเจตนาเช่นว่านี้จะยกขึ้นใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอกผู้กระทำโดยสุจริต คือ ไม่รู้ถึงการแสดงเจตนาห้ามโอนระหว่างคู่กรณีไม่ได้

(3) สิทธิเรียกร้องเช่นใดตามกฎหมายศาลจะสั่งยึดไม่ได้แล้ว สิทธิเรียกร้องเช่นนั้นจะโอนกันไม่ได้ ในข้อนี้มีหลักสำคัญว่าจะต้องมีกฎหมายบัญญัติห้ามยึดสิทธิเรียกร้องอย่างไร้สิทธิเรียกร้องนั้นก็อาจจะโอนกันได้ เช่น สิทธิที่จะได้เบี้ยเลี้ยงชีพ เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 286 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

• 48. จงกล่าวถึงวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงมาให้ทราบอย่างละเอียด

การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น มาตรา 306 บัญญัติว่า “การโอนหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือท่านว่าไม่สมบูรณ์ อนึ่งการโอนหนี้ที่ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้ได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้น คำบอกกล่าวหรือความยินยอมเช่นว่านี้ท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือ

ถ้าลูกหนี้ทำให้พอแก่ใจผู้โอนด้วยการใช้เงินหรือด้วยประการอื่นเสียแต่ก่อนได้รับบอกกล่าวหรือก่อนได้ตกลงให้โอนไซ้ ลูกหนี้นั้นก็เป็นอันหลุดพ้นจากหนี้”

ดังนี้สมควรจะได้แยกพิจารณาข้อสำคัญ โดยลำดับคือ

(1) การโอนระหว่างเจ้าหนี้กับผู้รับโอน การโอนหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งคนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น จะต้องทำเป็นหนังสือระหว่างเจ้าหนี้ผู้โอนกับผู้รับโอนเพราะเป็นสัญญาระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนโดยเฉพาะ ส่วนลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกนั้นหาเกี่ยวข้องกับหรือไม่ ฉะนั้นถึงแม้จะปรากฏว่าการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นจะยังมีได้บอกกล่าวไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้จะยังมีได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้นก็ดี การโอนนั้นก็ยังไม่บังคับในระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนได้

โดยที่มาตรา 306 บัญญัติว่าถ้าการโอนหนี้ดังกล่าวแล้วข้างต้นมิได้ทำเป็นหนังสือท่านว่าไม่สมบูรณ์ดังนั้น การโอนหนี้อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง หากกระทำกันด้วยวาจาแล้ว การโอนนั้นก็ย่อมตกเป็นโมฆะตามมาตรา 115

(2) การโอนเกี่ยวกับลูกหนี้และบุคคลภายนอก โดยที่การโอนทรัพย์ หรือวัตถุที่มีรูปร่างนั้นย่อมมีแต่ทรัพย์กับคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย แต่การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นย่อมมีลูกหนี้เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ฉะนั้นแม้การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นจะได้ทำเป็นหนังสือในระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนแล้ว

ก็ตาม ผู้โอนหรือผู้รับโอนก็ยังไม่อาจจะยกเอาการโอนนั้นขึ้นใช้ยื่นต่อลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ จนกว่าจะได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้เป็นหนังสือ หรือลูกหนี้ได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้นโดยทำเป็นหนังสือแล้ว

คำบอกกล่าวหรือความยินยอมของลูกหนี้ในการโอนนั้น มาตรา 306 บัญญัติว่าต้องทำเป็นหนังสือ ฉะนั้นการบอกกล่าวหรือยินยอมด้วยวาจาจึงเป็นการไม่สมบูรณ์ และถ้าหากว่ามีได้แจ้งการโอนเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้ยังมีได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้นโดยการให้ความยินยอมเป็นหนังสือแล้ว การโอนนั้นก็อาจจะมิผลเสียหายแก่ผู้รับโอนได้ เพราะถ้าลูกหนี้ทำให้พอใจผู้โอนด้วยการใช้เงิน หรือด้วยประการอื่นเสียแต่ก่อนได้รับคำบอกกล่าวหรือก่อนได้ตกลงในการโอนลูกหนี้นั้นก็ป็นอันหลุดพ้นจากหนี้ (มาตรา 306 วรรค 2)

ตัวอย่าง ก. กู้เงินของ ข. ไป 1,000 บาท ต่อมา ข. โอนสิทธิเรียกร้องนั้นให้ ค. โดยทำเป็นหนังสือตามมาตรา 306 แล้ว แต่ในระหว่างที่ยังไม่มีการบอกกล่าวการโอนระหว่าง ข. และ ค. ไปให้ ก. ทราบ ก. ได้ชำระเงิน 1,000 บาท ให้แก่ ข. ดังนี้ ค. จะเรียกร้องเงินจาก ก. อีกไม่ได้ เพราะเมื่อ ก. ได้ชำระเงิน 1,000 บาท ให้แก่ ข. แล้ว หนี้ที่ย่อมเป็นอันระงับสิ้นไป ก. ย่อมเป็นอันหลุดพ้นจากหนี้ ส่วน ค. นั้นจะยกการโอนนี้ใช้ยื่น ก. ก็ไม่ได้เพราะยังมีได้บอกกล่าวการโอนหนี้หนี้ไปยัง ก. ค. ก็ได้แต่จะฟ้องเรียกเงินจาก ข. ซึ่งโอนหนี้ให้แก่คนเท่านั้น

* 49. วันที่ 1 มกราคม 2516 นายคำเจ้าหนี้ทำหนังสือโอนสิทธิเรียกร้องอันมีต่อนายแดง ลูกหนี้ ตามหนังสือสัญญากู้ยืมให้นายขาว ซึ่งหนี้ตามหนังสือสัญญากู้ยืมจะถึงกำหนดชำระ ในวันที่ 1 มกราคม 2517 หลังจากได้รับโอนหนี้มาในวันที่ 1 มีนาคม 2516 นายขาวผู้รับโอน ได้มีหนังสือบอกกล่าวการโอนหนี้รายนี้ไปให้นายแดงลูกหนี้ทราบประการหนึ่ง หรือในวันที่ 1 มีนาคม 2516 นั้น นายแดงได้ทำหนังสือให้ความยินยอมในการโอนหนี้รายนี้แก่นายขาวผู้รับโอนโดยมิได้อัดเอื้อนอีกประการหนึ่ง เมื่อหนี้ถึงกำหนด นายขาวได้เป็นโจทก์ฟ้องเรียกหนี้เงินกู้รายนี้จากนายแดง ทั้ง 2 ประการนี้ นายแดงลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ว่านายคำเจ้าหนี้เดิมได้มีหนังสือปลดหนี้ให้แก่คนเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2516 หนี้ระงับแล้วคนไม่ต้องการรับผิด เช่นนี้จะได้หรือไม่ อย่างไร

ป.พ.พ. มาตรา 306 บัญญัติว่า “การโอนหนี้อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือท่านว่าไม่สมบูรณ์ อนึ่งการโอนหนี้หนี้ ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้ หรือบุคคลภายนอกได้ แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้น คำบอกกล่าวหรือความยินยอมเช่นว่านี้ ท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือ”

มาตรา 308 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมดังกล่าวมาในมาตรา 306 โดยมีได้อิดเอื้อนท่านว่าจะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนชั้นต่อสู้ผู้รับโอนหาได้ไม่.....

ถ้าลูกหนี้เป็นแต่ได้รับคำบอกกล่าวการโอน ท่านว่าลูกหนี้มีข้อต่อสู้ผู้โอนก่อนเวลาที่ได้รับคำบอกกล่าวนั้นฉันใด ก็จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนได้ฉันนั้น.....”

ตามอุทธรณ์เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องตามหนังสือสัญญากู้ยืมเงิน ซึ่งเป็นการโอนหนี้ อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้โดยเฉพาะเจาะจง เมื่อการโอนหนี้ระหว่างนายคำผู้โอนและนายขาวผู้รับโอน ได้ทำเป็นหนังสือจึงถูกต้องตามแบบ การโอนหนี้รายนี้สมบูรณ์ และนายขาวผู้รับโอนก็ได้มีหนังสือบอกกล่าวการโอนไปให้นายแดงลูกหนี้ทราบ หรือนายแดงลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือ การกระทำ ทั้ง 2 ประการนี้นายขาวผู้รับโอนย่อมยกเป็นข้อต่อสู้นายแดงลูกหนี้ได้ กล่าวคือ นายขาวผู้รับโอนย่อม มีสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้ตามหนังสือสัญญาหนี้ จากนายแดงลูกหนี้ได้ตามมาตรา 306 วรรคแรก

แต่เนื่องจากก่อนวันที่นายแดงลูกหนี้ได้รับหนังสือบอกกล่าวการโอนหนี้จากนายขาวหรือนายแดงลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือนายคำได้ปลดหนี้ให้นายแดงลูกหนี้การปลดหนี้รายนี้ นายคำได้ทำเป็นหนังสือหนังสือจึงต้องระงับไปตามมาตรา 340

ปัญหาต่อไปมีว่า นายแดงลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ว่า หนี้ระงับไปแล้วชั้นต่อสู้นายขาวผู้รับโอน ได้หรือไม่ ซึ่งต้องแยกพิจารณา ในประการแรกกรณีที่นายแดงลูกหนี้เพียงแต่ได้รับหนังสือบอกกล่าว การโอนหนี้จากนายขาว นายแดงย่อมยกข้อต่อสู้ว่า หนี้ระงับแล้วชั้นต่อสู้นายขาวได้ เพราะกฎหมาย ได้บัญญัติไว้ว่าถ้าลูกหนี้มีข้อต่อสู้ผู้โอนก่อนเวลาที่ได้รับคำบอกกล่าวฉันใด ลูกหนี้ย่อมยกขึ้นเป็นข้อ ต่อสู้ผู้รับโอนได้ฉันนั้น (ม. 308 วรรค 2)

ส่วนประการที่ 2 กรณีที่นายแดงได้ให้ ความยินยอมเป็นหนังสือแก่นายขาว นายแดงไม่อาจ ยกข้อต่อสู้เรื่องหนี้ระงับนี้ ชั้นต่อสู้นายขาวได้ แม้นายคำเจ้าหนี้จะได้มีหนังสือปลดหนี้ให้นายแดงก่อน วันที่นายแดงได้ให้ความยินยอมแก่นายขาว คือวันที่ 1 มีนาคม 2516 ก็ตาม ทั้งนี้เพราะกฎหมายห้าม มิให้ลูกหนียกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนชั้นต่อสู้ผู้รับโอนได้

*50. ก. กู้เงินของ ข. ไป 1,000 บาท ต่อมา ข. โอนสิทธิเรียกร้องรายนี้ให้ ค. โดย ข. และ ค. ได้ทำการโอนกันเป็นหนังสือแล้ว แต่ในระหว่างที่ยังมิได้มีหนังสือบอกกล่าวการโอนสิทธิ เรียกร้องระหว่าง ข. และ ค. ไปให้ ก. ทราบ ปรากฏว่า

- (1) ก. ชำระหนี้รายนี้ให้ ข. ไปประการหนึ่ง หรือ
- (2) ข. ทำหนังสือโอนสิทธิเรียกร้องรายเดียวกันให้ ง. อีก โดยมีได้บอกกล่าวให้ ค. ทราบก่อน แต่ ง. ได้มีหนังสือบอกกล่าวการโอนไปยัง ก. แล้ว

ให้ท่านวินิจฉัยว่า ในกรณีแรก ค. จะมีสิทธิเรียกร้องให้ ก. ชำระหนี้แก่ตนหรือไม่ และในกรณีหลังผู้รับโอนคนใดจะมีสิทธิดีกว่ากัน

ในกรณีแรก ค. ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ ก. ชำระหนี้แก่ตนได้ เพราะ ก. ชำระหนี้ให้แก่ ข. ไปแล้ว ก. ก็เป็นอันหลุดพ้นจากหนี้ ทั้งนี้เพราะ ก. ยังมีได้รับคำบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้อง (มาตรา 306 วรรค 2)

ในกรณีหลัง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 307 ซึ่งถือเอาการบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ก่อน หรือลูกหนี้ ได้ตกลงยินยอมในการโอนก่อนเป็นสำคัญยิ่งกว่าการโอนก่อนหรือหลังในระหว่างการโอน ต่างรายนั้น อาจยึดเหตุนี้จึงต้องวินิจฉัยว่า ง. ผู้รับโอนรายที่ 2 มีสิทธิดีกว่า ค. ผู้รับโอนรายแรก

*51. ถ้ามีคดีพิพาทอ้างสิทธิในการโอนสิทธิเรียกร้องต่างรายกัน ท่านทราบหรือไม่ว่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีบทบัญญัติวางหลักเกณฑ์ให้ถืออะไรเป็นหลัก ในการวินิจฉัยว่าผู้รับโอนรายใดจะมีสิทธิดีกว่ากัน

ในข้อนี้จะต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 307 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าพิพาทอ้างสิทธิในการโอนต่างราย โอนรายใดได้บอกกล่าวหรือตกลงกันก่อน โอนรายนั้นมีสิทธิดีกว่าโอนรายอื่น ๆ เป็นที่เห็นได้ว่า ในกรณีวินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างผู้รับโอนต่างรายกันนั้น มาตรา 307 หาได้ถือเอาการโอนก่อนหรือหลังเป็นหลักวินิจฉัยไม่ แต่หากให้ถือเอาการบอกกล่าวหรือยินยอมในการโอนเป็นหลักวินิจฉัย กล่าวคือ การโอนรายใดแม้จะเกิดขึ้นในภายหลัง ถ้าได้บอกกล่าวหรือยินยอมกันก่อนแล้ว การโอนรายหลังนั้นก็ย่อมมีสิทธิดีกว่าการโอนรายอื่น ตัวอย่าง ก. เป็นหนี้เงินกู้ ข. อยู่ 5,000 บาท ข. โอนสิทธิเรียกร้องให้แก่ ค. ในระหว่างที่ยังมิได้บอกกล่าวการโอนไปยัง ก. นั้น ข. กลับโอนสิทธิรายเดียวกันนี้ให้ ง. อีก ง. ได้บอกกล่าวหรือได้รับความยินยอมจาก ก. ก่อน ค. ดังนั้นต้องถือว่า ง. มีสิทธิดีกว่า ค. ง. จึงชอบที่จะได้รับชำระหนี้จาก ก. โดย ค. ไม่อาจยกการโอนขึ้นโต้แย้งสิทธิของ ง. ได้ แม้ว่าตนได้รับโอนก่อน ง.

*52. มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ทำสัญญาจ้างบริษัทขอพ้าจำกัด ก่อสร้างอาคารเรียน 1 หลัง เป็นเงิน 20 ล้านบาท บริษัทขอพ้าจำกัด ได้โอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับเงินค่าก่อสร้างจากมหาวิทยาลัยให้แก่ธนาคารกรุงเทพ จำกัด เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2520 ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้มีหนังสือบอกกล่าวการโอนมาให้มหาวิทยาลัยทราบ เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2520 ปรากฏว่า บริษัทขอพ้าจำกัด ได้โอนสิทธิเรียกร้องในเงินค่าก่อสร้างรายเดียวกันนี้ให้กับธนาคารทหารไทยจำกัด เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2520 และธนาคารทหารไทยจำกัด ได้มีหนังสือบอกกล่าวการโอน มาให้มหาวิทยาลัยทราบในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2520

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด และธนาคารทหารไทย จำกัด ต่างเรียกร้องให้มหาวิทยาลัย
จ่ายเงินค่าก่อสร้าง อาคาร ซึ่งบริษัทขอเช่าจาก โอเอสทีเรียกร้องให้แก่ธนาคาร ให้ท่าน
แนะนำมหาวิทยาลัยว่า ธนาคารผู้รับโอนรายได้ จะมีสิทธิดีกว่ากัน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 307 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าพิพาทอ้างสิทธิในการโอน
ต่างราย โอนรายได้ได้บอกกล่าวหรือตกลงกันก่อน โอนรายนั้นมีสิทธิดีกว่าโอนรายอื่น” อันเป็น
ที่เห็นได้ว่ากฎหมายมิได้ถือเอาการโอนก่อนหรือหลังเป็นเกณฑ์ แต่หากให้ถือเอาการบอกกล่าวหรือ
ยินยอมในการโอนเป็นเกณฑ์ ฉะนั้น แม้ธนาคารทหารไทยจำกัดจะได้รับโอนสิทธิเรียกร้องในเงินค่า
ก่อสร้างมาภายหลังธนาคารกรุงเทพ จำกัด แต่ธนาคารทหารไทยได้มีหนังสือบอกกล่าวการโอนมาให้
มหาวิทยาลัยทราบก่อนธนาคารกรุงเทพ จำกัด ดังนั้น ธนาคารทหารไทยจำกัดจึงมีสิทธิเรียกร้องให้
มหาวิทยาลัยรณาค่าแห่งจ่ายเงินค่าก่อสร้างอาคารได้ดีกว่าธนาคารกรุงเทพจำกัด

53. วิธีการโอนหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่งแตกต่างกับวิธีการโอนหนี้อันพึงต้องชำระแก่
เจ้าหนี้คนหนึ่ง โดยเฉพาะเจาะจงอย่างไรบ้าง ให้อธิบาย

วิธีการโอนหนี้อันพึงชำระตามคำสั่ง บัญญัติอยู่ในมาตรา 309

หนี้อันพึงชำระตามคำสั่งนั้น ได้แก่ตัวแลกเปลี่ยน ตัวสัญญาใช้เงิน เช็ก ใบประทวนสินค้า
เป็นต้น มีวิธีการโอนดังนี้

(1) ต้องมีการสลักหลังการโอนไว้ในตราสารการสลักหลังจะระบุชื่อผู้รับประโยชน์ไว้ก็ได้
หรือจะสลักหลังลอย เพียงแต่เขียนชื่อผู้โอนไว้ในด้านหลังตราสารก็ได้

(2) ต้องมีการส่งมอบตราสารนั้นให้ผู้รับโอน

แต่ถ้าหนี้อันพึงชำระตามคำสั่งนั้น มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ แล้วก็ต้องปฏิบัติตามที่
กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ เช่นการโอนตัวแลกเปลี่ยน ที่ส่งจ่ายแก่ผู้ถือ ย่อมโอนกันได้เพียงส่งมอบ
ให้แก่กัน ไม่ต้องสลักหลังก็ได้

วิธีการโอนหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้นบัญญัติอยู่ในมาตรา 306

หนี้อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ได้แก่หนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน
สัญญาซื้อขาย สัญญาจ้างทำของ เป็นต้น

วิธีการโอนแยกพิจารณาออกได้เป็น 2 ประการ

(1) การโอนระหว่างเจ้าหนี้กับผู้รับโอน จะต้องทำเป็นหนังสือ ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ เช่น ตกลงกันด้วยวาจาไม่สมบูรณ์ แม้จะมีการบอกกล่าวแก่ลูกหนี้เป็นหนังสือ หรือลูกหนี้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือการโอนนั้นก็ไม่สมบูรณ์

(2) การโอนอันเกี่ยวกับลูกหนี้และบุคคลภายนอก การโอนหนี้ระหว่างผู้โอนและผู้รับโอน แม้จะทำเป็นหนังสือแล้วก็ตาม ผู้โอนหรือผู้รับโอนก็ไม่อาจจะยกเอาการโอนนั้นขึ้นใช้ยื่นต่อลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ จนกว่าผู้โอนหรือผู้รับโอนจะได้บอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้หรือบุคคลภายนอก หรือลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือ การโอนหนี้ขึ้นจึงจะใช้ยื่นลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้

ข้อแตกต่างระหว่างวิธีการโอนหนี้ทั้ง 2 ประเภทนี้คือ

(1) วิธีการโอนหนี้อันพึงชำระตามคำสั่งนั้น ระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนไม่ต้องทำเป็นหนังสือเพียงแต่สลักหลังการโอนแล้วส่งมอบตราสาร แต่วิธีการโอนหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ต้องทำเป็นหนังสือ จึงจะสมบูรณ์

(2) วิธีการโอนหนี้อันพึงชำระตามคำสั่งนั้นผู้โอนหรือผู้รับโอนไม่ต้องแจ้งเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ หรือบุคคลภายนอก หรือลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกไม่ต้องให้ความยินยอมเป็นหนังสือ แต่วิธีการโอนหนี้ซึ่งต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ผู้โอนหรือผู้รับโอนจะต้องแจ้งเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกหรือลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกให้ความยินยอมเป็นหนังสือ จึงจะใช้ยื่นลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้

* 54. การโอนหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะมีแบบพิธีที่จะต้องกระทำเพื่อความสมบูรณ์ในการโอนหนี้ แตกต่างกับการโอนหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่งอย่างไร
ตอบเช่นเดียวกับคำตอบในข้อ 52.

* 55. ท่านมีความเห็นอย่างไรในความเห็นเกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้องดังต่อไปนี้
(1) การโอนสิทธิเรียกร้องถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ไม่มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย
(2) การโอนสิทธิเรียกร้อง จะต้องได้รับความยินยอมจากลูกหนี้เสียก่อนจึงจะโอนได้

ใน (1) การโอนสิทธิเรียกร้องสำหรับหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ตาม ป.พ.พ. มาตรา 306 ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือท่านว่าไม่สมบูรณ์ ส่วนการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่งนั้น ตาม ป.พ.พ. มาตรา 309 อาจกระทำได้โดยการสลักหลังไว้ในตราสาร และตัวตราสารนั้นได้ส่งมอบให้แก่ผู้รับโอนไปด้วย

อนึ่งหลักกฎหมายใน ป.พ.พ. มาตรา 309 นี้ เป็นหลักทั่วไปในการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ อันพึงต้องชำระตาม채าสั่ง ฉะนั้น ถ้าหนี้ประเภทนี้มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น คำแลกเงิน อันสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือหนี้ ป.พ.พ. มาตรา 918 บัญญัติว่า ย่อมจะโอนกันได้เพียงด้วยการส่งมอบให้กัน ก็ต้องถือตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะนั้น จะบังคับตามหลักทั่วไปไม่ได้

ตามที่กล่าวมานี้ จึงเป็นที่เห็นได้ว่า ความเห็นที่ว่า การโอนสิทธิเรียกร้อง ถ้าไม่เป็นหนังสือ ไม่มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายนั้น ยังไม่ถูกต้อง เพราะในกรณีที่สิทธิเรียกร้องนั้น เป็นสิทธิในหนี้อันพึงต้องชำระตาม채าสั่ง การโอนสิทธิเรียกร้องประเภทนี้ ก็หาจำเป็นต้องทำเป็นหนังสือไม่

ใน (2) การโอนสิทธิเรียกร้อง ไม่ว่าจะ เป็นสิทธิในหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่ง โดยเฉพาะเจาะจง หรือสิทธิในหนี้อันพึงต้องชำระตาม채าสั่ง ย่อมโอนได้โดยมิต้องอาศัยความยินยอมของลูกหนี้ เพราะเป็นเรื่องระหว่างเจ้าหนี้ผู้โอนกับผู้รับโอนโดยเฉพาะ แม้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 306 การโอนสิทธิเรียกร้องต้องทำเป็นหนังสือระหว่างเจ้าหนี้ผู้โอนและผู้รับโอน เมื่อได้ทำเป็นหนังสือเช่นว่านี้แล้ว ก็ใช้บังคับระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนได้ แม้จะปรากฏว่าการโอนสิทธิเรียกร้องนั้น จะยังมีได้บอกกล่าวไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้จะยังมี ได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้นก็ตาม

ฉะนั้น ความเห็นที่ว่า การโอนสิทธิเรียกร้องจะต้องได้รับความยินยอมจากลูกหนี้เสียก่อน จึงจะโอนได้ จึงไม่ถูกต้อง

* 56. ความเห็นที่ว่า การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตาม채าสั่ง ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือท่านว่าไม่สมบูรณ์ ท่านเห็นพ้องด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด

ไม่เห็นด้วย เพราะการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตาม채าสั่งนั้น ตามมาตรา 309 แห่ง ป.พ.พ. บัญญัติว่า การโอนหนี้อันพึงต้องชำระตาม채าสั่งนั้น ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้ หรือบุคคลภายนอกได้ แต่เฉพาะเมื่อการโอนได้สลักหลังในตราสารและส่งมอบตัวตราสารนั้นแก่ผู้รับโอนไป

การโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งมีกฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือตามมาตรา 306 แห่ง ป.พ.พ. นั้น ใช้บังคับเฉพาะการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้ คนหนึ่ง โดยเฉพาะเจาะจงเท่านั้น จะนำมาใช้บังคับแก่การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตาม채าสั่งไม่ได้ ความเห็นดังกล่าวจึงไม่ถูกต้อง

57. จงกล่าวถึงผลแห่งการโอนสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไป

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 305 ได้บัญญัติถึงผลแห่งการโอนสิทธิเรียกร้อง

ไว้ว่า “เมื่อโอนสิทธิเรียกร้องไป สิทธิจำนอง หรือจำนำที่มีอยู่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องนั้นก็ดี สิทธิอันเกิดขึ้นแก่การค้ำประกันที่ให้ไว้เพื่อสิทธิเรียกร้องนั้นก็ดี ย่อมตกไปได้แก่ผู้รับโอนด้วย

อนึ่งผู้รับโอนจะใช้บุริมสิทธิใด ๆ ที่ตนมีอยู่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องในกรณีบังคับยึดทรัพย์หรือล้มละลายนั้นก็ได้” เหตุผลที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ก็เป็นที่เห็นได้ว่า เมื่อหนี้อันเป็นประธานได้โอนไปยังผู้รับโอนแล้ว บรรดาหลักประกันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ซึ่งเป็นประธานนั้น ก็ย่อมโอนไปยังผู้รับโอนด้วย

ข้อที่ควรสังเกตก็คือว่า หลักประกันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้อันตกไปได้แก่ผู้รับโอนดังบัญญัติไว้ในมาตรา 305 นั้น ย่อมเป็นไปโดยผลแห่งกฎหมาย ไม่จำเป็นต้องตกลงกันไว้ ผู้รับโอนก็ได้ผลตามมาตรานี้

นอกจากสิทธิจำนอง จำนำ หรือการค้ำประกันที่ให้ไว้เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเรียกร้องนั้นแล้ว ผู้รับโอนจะใช้บุริมสิทธิใด ๆ ที่ตนมีอยู่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องนั้นก็ดี ทั้งนี้ก็เพราะในการโอนสิทธิเรียกร้องอันมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ นั้น ผู้รับโอนย่อมได้รับประโยชน์แห่งบุริมสิทธิ เพื่อบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ ก่อนเจ้าหนี้สามัญด้วย

ตัวอย่าง นายแดงจ้างนายดำ ปลูกเรือนและเป็นหนี้ค่าจ้างแรงงานนายดำอยู่ 5,000 บาท ต่อมานายดำได้โอนหนี้รายนี้ให้แก่นายขาว ดังนี้บุริมสิทธิแห่งหนี้รายนี้ย่อมตกให้แก่นายขาวโดยผลแห่งการโอนหนี้หนี้ด้วย กล่าวคือในการบังคับชำระหนี้รายนี้นายขาวย่อมมีบุริมสิทธิเหนือเรือนที่นายดำได้ปลูกสร้างขึ้นบนที่ดินของนายแดง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 273 และมาตรา 275 ดังนี้ นายขาวย่อมมีสิทธิจะได้รับชำระหนี้ที่ตนได้รับโอนมาจากเรือนนั้นก่อนเจ้าหนี้อื่น (ดู ป.พ.พ. มาตรา 305 วรรค 2)

58. หนี้จะแบ่งกันชำระได้หมายความว่าอะไร ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคน และสิทธิของเจ้าหนี้หลายคนอันเกี่ยวแก่หนี้จะแบ่งกันชำระได้ไว้อย่างไรบ้าง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 290 บัญญัติหลักทั่วไปไว้ว่า “ถ้าการชำระหนี้เป็นการอันจะแบ่งกันชำระได้ และมีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้ก็ดี มีบุคคลหลายคนเป็นเจ้าหนี้ก็ดี เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านว่าลูกหนี้แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่า ๆ กัน และเจ้าหนี้แต่ละคนก็ชอบที่จะได้รับชำระหนี้แต่เพียงเป็นส่วนเท่า ๆ กัน” การที่มาตรา 290 บัญญัติว่า เมื่อมีกรณีเป็นที่สงสัยไม่ว่าบุคคลหลายคนในหนี้รายหนึ่งรายใดนั้นจะเป็นเจ้าหนี้ร่วมหรือลูกหนี้ร่วมกันแล้ว จะถือว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นเจ้าหนี้ร่วมหรือลูกหนี้ร่วมกันไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพราะการที่บุคคลจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน

ในฐานะลูกหนี้ร่วมกันนั้น ลูกหนี้แต่ละคนอาจถูกเรียกร้องให้ชำระหนี้โดยสิ้นเชิงก็ได้ ฉะนั้นเมื่อกรณีเป็นที่สงสัยจึงต้องถือว่าลูกหนี้แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบเพียงส่วนเท่า ๆ กัน ส่วนในกรณีที่มิบุคคลหลายคนเป็นเจ้าของร่วมกันนั้น เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งย่อมมีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้นั้นได้ทั้งหมด ดังนั้น เมื่อมีกรณีเป็นที่สงสัยจึงควรต้องถือว่าเจ้าหนี้แต่ละคนชอบที่จะได้รับแต่เพียงส่วนเท่า ๆ กันเท่านั้น การชำระหนี้ที่เป็นอันจะแบ่งชำระกันได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 290 นี้ย่อมหมายความว่าถึงหนี้สินที่สามารถแบ่งชำระได้เป็นส่วนสัดส่วน ซึ่งเมื่อรวมกันเข้าแล้ว ก็จะเป็นการใช้หนี้ครบถ้วน เช่นหนี้เงินซึ่งอาจแบ่งได้เป็นส่วนสัดส่วน และเมื่อรวมเงินทั้งหมดเข้าด้วยกันแล้ว ย่อมเป็นการชำระหนี้โดยครบถ้วน

คำว่ากรณีเป็นที่สงสัย ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 290 นี้ ย่อมหมายถึงกรณีที่ไม่มีข้อความไว้โดยชัดแจ้งในสัญญา หรือไม่มีปกติประเพณีที่ปฏิบัติต่อกันอันพอจะสื่อให้เห็นเจตนาของคู่กรณีว่าตั้งใจจะเป็นเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ร่วมกันแล้วก็ถือว่าเป็นกรณีที่มีข้อสงสัยดังบัญญัติไว้ในมาตรา 290 นี้

ตัวอย่าง นายแดงและนายดำกู้เงินของนายขาวไป 5,000 บาท โดยมีได้ตกลงว่าจะยอมร่วมกันทำการชำระหนี้ โดยทำนองซึ่งแต่ละคนจะต้องชำระหนี้สิ้นเชิง คือทั้ง 5,000 บาท เมื่อกรณีเป็นที่สงสัยไม่มีเหตุผลพอที่จะอนุมานเจตนาของนายแดงและนายดำว่ายอมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกันแล้ว ก็ต้องถือว่านายแดงและนายดำจะต้องรับผิดชอบเพียงเป็นส่วนเท่า ๆ กัน

• 59. ลูกหนี้ร่วมมีลักษณะสำคัญอย่างไร จงอธิบายและยกอุทธรณ์ประกอบคำตอบของท่าน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 291 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลหลายคนจะต้องทำการชำระหนี้โดยทำนองซึ่งแต่ละคนจำต้องชำระหนี้สิ้นเชิงไซ้ ถึงแม้ว่าเจ้าหนี้ชอบที่จะได้รับชำระหนี้สิ้นเชิงได้แต่เพียงครั้งเดียว (กล่าวคือลูกหนี้ร่วมกัน) ก็ดี เจ้าหนี้จะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้แต่ละคนใดคนหนึ่งสิ้นเชิงหรือแต่โดยส่วนก็ได้ตามแต่จะเลือก แต่ลูกหนี้ทั้งปวงก็ยังคงต้องผูกพันอยู่ทั่วทุกคนจนกว่าหนี้นั้นจะได้ชำระเสร็จสิ้นเชิง”

ลักษณะสำคัญแห่งลูกหนี้ร่วม ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 291 นั้น ก็คือว่า ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนอาจถูกเรียกร้องให้ชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิง ทั้งนี้ยอมแล้วแต่เจ้าหนี้จะเลือกที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้คนใดชำระหนี้ หากเจ้าหนี้ได้เรียกร้องให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้แล้ว แต่ลูกหนี้นั้นไม่สามารถชำระได้ทั้งหมด ลูกหนี้ทุกคนก็ยังคงต้องรับผิดชอบร่วมกันจนกว่าหนี้นั้นจะได้ชำระเสร็จโดยสิ้นเชิง

ตัวอย่าง ก. ข. และ ค. ได้ทำหนังสือสัญญากู้เงิน ง. ไป 3,000 บาท โดยมีข้อสัญญาทำนองซึ่งลูกหนี้แต่ละคนจะต้องชำระหนี้สิ้นเชิง ดังนี้ ง. อาจฟ้อง ก. ข. และ ค. ร่วมกันให้ใช้เงิน 3,000

บาท หรือ ง. อาจะฟ้อง ก. ข. หรือ ค. คนใดคนหนึ่งให้ชำระเงิน 3,000 บาทก็ได้ แล้วแต่ ง. จะเลือก ถ้า ง. ฟ้อง ก. คนเดียวและ ก. ชำระหนี้ให้ ง. ได้เพียง 1,000 บาท ก.ข. และ ค. ก็ยังคงต้องผูกพันอยู่ที่ทุกคนจนกว่าหนี้นั้นจะได้ชำระเสร็จสิ้นเชิง

60. ความรับผิดในฐานะลูกหนี้ร่วมจะเกิดขึ้นได้ในกรณีใดบ้าง

ความรับผิดในฐานะลูกหนี้ร่วมอาจเกิดขึ้นโดยนิติกรรมสัญญา ซึ่งได้กำหนดความรับผิดร่วมกันไว้โดยชัดแจ้ง หรือมิฉะนั้นก็ต้องเกิดขึ้นโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ถ้าไม่มีนิติกรรมสัญญาหรือกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งแล้วจะถือว่าบุคคลหลายคนมีความรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมกันไม่ได้

(1) ความรับผิดในฐานะลูกหนี้ร่วม ซึ่งเกิดขึ้นโดยนิติกรรมสัญญานั้นย่อมหมายถึงกรณีที่มีข้อกำหนดไว้โดยชัดแจ้งในนิติกรรมสัญญาว่า บุคคลหลายคนจะต้องมีความรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมกัน ในกรณีที่ลูกหนี้ร่วมเกิดขึ้นโดยสัญญานั้นมีมาตรา 297 บัญญัติว่า “ถ้าในสัญญาอันหนึ่งอันใดมีบุคคลหลายคน ร่วมกันผูกพันตนในอันจะทำการชำระหนี้ไซ้ หากกรณีเป็นที่สงสัย ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นจะต้องรับผิดเช่นอย่างเป็นลูกหนี้ร่วมกัน แม้ถึงว่าเป็นการอันจะแบ่งกันชำระหนี้ได้” มาตรา 297 นี้จึงใช้บังคับในกรณีที่มีบุคคลหลายคนได้มาผูกพันตนร่วมกันไว้ในสัญญาอันเดียวกัน เมื่อมีสัญญาบ่งว่าบุคคลหลายคนนั้นย่อมผูกพันร่วมกันอยู่แล้ว จึงไม่มีเหตุที่จะก่อให้เกิดความสงสัยได้ว่าบุคคลหลายคนนั้นจะมี ใช่ลูกหนี้ร่วม แต่โดยที่การชำระหนี้นั้นเป็นการอันจะแบ่งกันชำระได้หากมีกรณีเป็นที่สงสัย กล่าวคือลูกหนี้อาจโต้แย้งความรับผิดเพียงส่วนเท่า ๆ กันแล้ว มาตรานี้ก็ให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นจะต้องรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมกัน จะยกเอาสภาพแห่งหนี้ซึ่งสามารถแบ่งกันชำระได้มาเป็นข้ออ้างว่าจะไม่ร่วมกันชำระหนี้ไม่ได้

(2) ส่วนความรับผิดในฐานะลูกหนี้ร่วมอันเกิดจากตัวบทกฎหมายนั้นก็ต้องพิจารณาบทกฎหมายเป็นเรื่อง ๆ ไป ตัวอย่าง เช่น มาตรา 425 ซึ่งบัญญัติว่า “นายจ้างจะต้องร่วมรับผิดกับลูกจ้างในผลแห่งการละเมิดซึ่งลูกจ้างได้ทำไปในทางการที่จ้าง” และมาตรา 432 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าบุคคลหลายคนก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นโดยร่วมกันทำละเมิด ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นจะต้องร่วมกันรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น...”

61. จงกล่าวถึงผลแห่งการเป็นลูกหนี้ร่วมซึ่งลูกหนี้ร่วม ย่อมได้รับประโยชน์จากผลแห่งการนั้นด้วยกันทุกคน

ผลแห่งการเป็นลูกหนี้ร่วมซึ่งลูกหนี้ร่วมย่อมได้รับประโยชน์จากผลแห่งการนั้นด้วยกันทุกคน ซึ่งได้แก่ผลแห่งเหตุดังต่อไปนี้

(1) เหตุอันทำให้หนี้นั้นไม่สมบูรณ์ หรือยังไม่เกิดขึ้นด้วยประการใดย่อมเป็นไปเพื่อคุณและโทษแก่ลูกหนี้ร่วมกันหมดทุกคน เช่น วัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีล-

ธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 113) หรือว่านิติกรรมนั้นได้กระทำขึ้นโดยมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้ (มาตรา 115) หรือว่าหนี้ยังไม่เกิดขึ้นเพราะมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาบังคับไว้ (มาตรา 144 ถึง มาตรา 150 และมาตรา 153)

(2) เหตุอันทำให้หนี้ระงับไป ย่อมได้เป็นคุณประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ ด้วย เช่น ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งได้ชำระหนี้เสร็จสิ้นเชิงแล้วหนี้นั้นก็ย่อมระงับไป เจ้าหนี้จะมาเรียกร้องให้ลูกหนี้คนอื่น ๆ ชำระหนี้แก่ตนอีกไม่ได้ หรือว่าหนี้ได้ระงับสิ้นไปด้วยการหักกลบลูกหนี้กับลูกหนี้คนหนึ่งแล้ว การหักกลบลูกหนี้ย่อมได้เป็นคุณประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ ด้วย

มาตรา 292 บัญญัติว่า “การที่ลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่งชำระหนี้นั้น ย่อมได้เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ ด้วย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่การใด ๆ อันพึงกระทำแทนชำระหนี้วางทรัพย์สินแทนชำระหนี้ และหักกลบลูกหนี้ด้วย

ลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่งมีสิทธิเรียกร้องอย่างไร ลูกหนี้คนอื่น ๆ จะเอาสิทธิอันนั้นไปใช้หักกลบลูกหนี้หาได้ไม่”

มาตรา 293 บัญญัติว่า “การปลดหนี้ ให้แก่ลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่งนั้นย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ เพียงเท่าส่วนของลูกหนี้ที่ได้ปลดให้ เว้นแต่จะได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น”

(3) การที่เจ้าหนี้ผิดนัดต่อลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่งนั้น ย่อมได้เป็นคุณประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ ด้วย (มาตรา 294)

62. จงกล่าวถึงผลแห่งการเป็นลูกหนี้ร่วม ซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวของลูกหนี้ร่วมกันคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติถึงเรื่องนี้ไว้ประการใดบ้าง

มาตรา 295 บัญญัติว่า “ข้อความจริงอันใดนอกจากที่ระบุไว้ในมาตรา 292 ถึง 294 นั้น เมื่อเป็นเรื่องเท่าถึงตัวลูกหนี้ร่วมกันคนใด ก็ย่อมเป็นไปเพื่อคุณและโทษแต่เฉพาะแก่ลูกหนี้คนนั้นเว้นแต่จะปรากฏว่าขัดกับสภาพแห่งหนี้เอง

ความที่ความนี้ เมื่อจะกล่าวโดยเฉพาะก็คือ ให้ใช้แก่การให้คำบอกกล่าวการผิดนัดการที่หยิบยกอ้างความผิด การชำระหนี้อันเป็นพันธียแก่ฝ่ายลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่ง กำหนดอายุความหรือการที่อายุความสะดุดหยุดลง และการที่สิทธิเรียกร้องเคลื่อนกลืนกันไปกับหนี้สิน”

ตามความในมาตรานี้จึงเป็นที่เห็นได้ว่า ลูกหนี้ร่วมกันนั้นย่อมร่วมกันรับผิดชอบในการชำระหนี้หาได้ร่วมกันในเรื่องอันเท่าถึงตัวลูกหนี้ร่วมกันคนใดคนหนึ่งไม่ ทั้งนี้ก็เพราะลูกหนี้ร่วมกันนั้นหาได้เป็นตัวการและตัวแทนซึ่งกันและกันไม่ ฉะนั้นข้อความจริงอันใดเป็นเรื่องส่วนตัวของลูกหนี้คนใดโดยเฉพาะแล้วก็ย่อมจะเป็นคุณหรือโทษแก่ลูกหนี้คนนั้น ลูกหนี้ร่วมคนอื่นหาได้รับคุณหรือโทษ

ร่วมกับลูกหนี้คนอื่น ตัวอย่าง นายแดงและนายดำร่วมกันกู้เงินของนายขาวไป 1,000 บาท โดยมีข้อสัญญาว่านายแดงและนายดำยอมรับผิดต่อกันอย่างลูกหนี้ร่วมกัน -แต่ปรากฏว่าในการที่นายแดงกู้เงินรายนี้ของนายขาวไปนั้น นายแดงได้ทำสัญญากู้โดยถูกกลฉ้อฉล หรือถูกข่มขู่ ดังนั้น นายแดงย่อมบอกล้างสัญญาที่รายนี้ได้ แต่นายดำจะอ้างเหตุอันเป็นการเฉพาะตัวของนายแดงนั้น ชั้น บอกล้างสัญญาที่รายนี้ไม่ได้

ตามมาตรา 295 วรรค 2 นั้น ได้ระบุข้อความจริงบางอย่างไว้ หากว่าข้อความจริงนั้นเป็นเรื่องทำถึงตัวลูกหนี้ร่วมกันคนใด ก็ย่อมเป็นคุณและโทษแต่เฉพาะแก่ลูกหนี้คนนั้น ห้ามผลไปถึงลูกหนี้คนอื่นไม่ได้ ดังจะได้กล่าวถึงข้อความที่บัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

(1) การให้คำบอกกล่าว หมายความว่า ถ้าเจ้าหนี้ได้บอกกล่าวเฉพาะลูกหนี้ร่วมคนใดก็มีผลเฉพาะแก่ลูกหนี้ร่วมคนนั้นเท่านั้น เช่น เจ้าหนี้ได้ส่งคำบอกกล่าวให้ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้ หากลูกหนี้ที่ได้รับคำเตือนไม่ชำระหนี้ ลูกหนี้คนนั้นก็ตกเป็นผู้ผิดนัด ส่วนลูกหนี้ร่วมคนอื่นที่ยังมิได้รับคำบอกกล่าวหากตกเป็นผู้ผิดนัดไม่

(2) การผิดนัด หมายความว่า ถ้าลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งผิดนัด เจ้าหนี้จะถือว่าลูกหนี้คนอื่นผิดนัดด้วยไม่ได้

(3) การที่หยิบยกอ้างความคิด หมายความว่า ถ้าลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งเป็นผู้กระทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินหรือการอันเป็นวัตถุแห่งการชำระหนี้แล้ว ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียวลูกหนี้คนอื่นไม่ต้องรับผิดชอบด้วยไม่

(4) การชำระหนี้เป็นพันธวิสัยแก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่น หมายความว่า ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพันธวิสัยแก่ลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่ง เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่ได้ก่อหนี้ และซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบแล้ว ลูกหนี้นั้นก็พ้นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้ แต่ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพันธวิสัยนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหนี้นั้นโดยทั่วไป หากใช้ตกเป็นพันธวิสัยแก่ลูกหนี้ร่วมคนใดโดยเฉพาะแล้ว ลูกหนี้ร่วมทุกคนย่อมเป็นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้

(5) กำหนดอายุความ หมายความว่า เมื่อเจ้าหนี้นำสิทธิเรียกร้องที่ขาดอายุความแล้วมาฟ้องร้องลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่ง หรือฟ้องลูกหนี้ร่วมกันทุกคนก็ตาม การที่ลูกหนี้คนใดไม่ยกเอาอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้เจ้าหนี้ ก็ต้องถือว่าเป็นเรื่องอันทำถึงลูกหนี้ผู้นั้นโดยเฉพาะ ส่วนลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ อาจจะยกเอาอายุความขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้ได้ เพราะการที่ลูกหนี้ร่วมคนใดไม่ยกเอาอายุความขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้เจ้าหนี้ก็ย่อมเป็นไปเพื่อคุณและโทษแต่เฉพาะแก่ลูกหนี้คนนั้นเท่านั้น ห้ามผลเกี่ยวพันลูกหนี้ร่วมคนอื่นไม่ได้